

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง ผลของการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหาที่มีต่อมโนทัศน์ในการทำงานกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยการทำมาหากิน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็น ตอนดังนี้

1. สารบัญของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
2. การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
3. การสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา (Syndicate Method)
4. กลุ่มและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทั้งในทางด้านการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพตลอดจนพัฒนาสังคม กระบวนการสอนที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนนั้น เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มีการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ได้สมตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

1. สารบัญของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งใน 5 กลุ่ม ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในด้านอนามัยประชากร การเมืองการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาและสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้ เป็นประโยชน์ต่อ

การดำรงชีวิต ซึ่งจะต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะ ดังนี้คือ

1. ให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน และปฏิบัติตามได้ถูกต้อง เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ทางร่างกายและจิตใจทั้งส่วนบุคคล และส่วนรวม
2. มีความรู้ และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับสังคม และธรรมชาติ นิสัยใฝ่หาความรู้ อยู่เสมอ เพื่อการดำรงชีวิตที่ดี
3. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติ เทคโนโลยี และทางสังคม
6. มีความเข้าใจ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข
7. เข้าใจหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติตนตามขอบเขตแห่งสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น
8. มีความภูมิใจในความเป็นไทย และความเป็นเอกราชของชาติ (กรมวิชาการ, 2533)

ลักษณะขอบข่ายและ โครงสร้าง เนื้อหากลุ่มสร้าง เสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้าง เสริมประสบการณ์ชีวิตมุ่ง เปลี่ยนแปลงและสร้าง เสริมชีวิตไปในแนวทางที่พึง ประสงค์ ลักษณะชีวิตที่ควรสร้างเสริมมี 4 ด้าน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2525) คือ

1. ชีวิตที่อยู่รอด มุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้เรียนมีพละนามัย ที่สมบูรณ์รอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ
2. ชีวิตที่อยู่ดี มุ่งสร้างประสบการณ์ที่ช่วยให้ชีวิตมีหลักฐานที่มั่นคงขึ้น ให้ผู้เรียนมี แนวทางในการประกอบอาชีพ รู้จักการผลิต การใช้ การทำมาหากิน การออมทรัพย์ และ สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและทางสังคม

3. ชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อม มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจทักษะและ เจตคติ จะช่วยให้ชีวิตพัฒนาไปด้วยดี ปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและ เทคโนโลยี ประสบการณ์ เหล่านี้จะช่วยให้ชีวิตมีความสุขได้

4. ชีวิตที่มีหลักการ มุ่งเน้นถึงหลักการและคุณธรรมในการดำรงชีวิตที่เรียกว่า วัฒนธรรมความภูมิใจในชีวิตไทย สร้างศรัทธาและความเชื่อในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สร้างความสนใจและความรับผิดชอบในหน้าที่ของ พลเมืองไทย

บันลือ พุทฺษะวัน (2524) มีความเห็นว่าควรเพิ่มเติมอีก 1 ด้าน คือ "ให้สามารถ ที่จะช่วยกันปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสังคมที่คนดำรงชีวิตอยู่ให้ดีขึ้น"

มนัส รัตนติลก ฅ ฎ เกิด (2519) ได้กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของกลุ่มสร้าง เสริม ประสบการณ์ชีวิต ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนรู้ปัญหาท้องถิ่น ความต้องการของท้องถิ่นซึ่งอยู่ใกล้ตัวผู้เรียน เป็นการ ปรับปรุงระบบการสอนการ เรียนในโรงเรียนให้สอดคล้องกันกับสภาพความจริงในท้องถิ่นนั้น ๆ

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักในด้านสังคมว่า ปัญหาของสังคม เป็นปัญหาร่วมกันของ ทุกคน ดังนั้นจึงต้องผนึกกำลังกันแก้ไข

3. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด คิดเป็น และแก้ปัญหาเป็น

4. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

5. เน้นการเรียนรู้ในภาคปฏิบัติมากพอ ๆ กับภาคทฤษฎี

6. ฝึกให้ผู้เรียนคิด มากกว่าจำ รู้จักสรุปความคิดได้ด้วยตนเอง

สุนน อมรรวิวัฒน์ (2525) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของ เนื้อหาวิชากลุ่มสร้าง เสริม ประสบการณ์ชีวิต ซึ่งครอบคลุม เรื่องใหญ่ ดังนี้

1. ปัญหาและความต้องการของชีวิตคนไทยอันได้แก่ เรื่องสุขภาพอนามัยทั้งทางกาย และทางจิต การป้องกันและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ปัญหาความยากจนอันได้แก่ การขาดความรู้ พื้นฐานในการทำมาหากิน การใช้จ่ายและการเก็บออม รวมถึงต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่าง สันติและปลอดภัย

2. การเรียนรู้เรื่องเมืองไทยให้เข้าใจ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ศาสนา การปกครอง การเมืองและสังคมไทย รวมถึงหลักการหน้าที่สิทธิความรับผิดชอบของพลเมืองไทย ในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. การปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ด้วยกันสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ดิน น้ำ ลม แสง ดวงอาทิตย์ ดวงดาว ป่าไม้ ภูเขา หิน แร่ ฯลฯ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเทคโนโลยี เช่น เครื่องผ่อนแรง สารเคมี พาหนะ และเครื่องมือในการสื่อสาร คมนาคม ฯลฯ เน้นการจัดความขัดแย้ง การสงวนรักษา และ การใช้ประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

จำแนก พรายแย้มแชน(2531) แบ่งขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็น 3 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. หมวดที่เกี่ยวกับตัวเรา ได้แก่ เนื้อหาที่ว่าด้วย การรักษาความสะอาดและการดูแลรักษาอวัยวะต่าง ๆ ของตัวเรา อาหาร สุขนิสัยในการรับประทานอาหารและการชั่งตวง การออกกำลังกายและการพักผ่อน อุบัติเหตุ และการป้องกัน ตลอดจนการใช้เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคและการรู้จักช่วยตัวเอง

2. หมวดที่เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เนื้อหาที่ว่าด้วย พืช สัตว์ โลกที่เราอาศัยอยู่ประกอบด้วย ดิน หิน แร่ น้ำ อากาศ แรงธรรมชาติ เครื่องกลผ่อนแรง พลังงาน ความร้อน แสง เสียง และแม่เหล็กไฟฟ้า การรู้จักใช้สารเคมี วิธีเก็บรักษา วิธีป้องกันอันตราย และป้องกันแมลงพิษ รวมทั้งเรื่องราวที่ห่างไกลออกไปในจักรวาลและอวกาศ

3. หมวดที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ เนื้อหาที่ว่าด้วย ชีวิตในบ้าน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว และชุมชนอาชีพการทำมาหากิน ทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ การนับถือศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม คุณธรรม และเรื่องราวที่น่าสนใจของประเทศเพื่อนบ้าน

สำหรับเนื้อหาในกลุ่มประสบการณ์ชีวิตได้จัดไว้เป็นหน่วย เริ่มจากเรื่องที่ใกล้ตัวนักเรียนและขยายกว้างออกสู่ชุมชน ชาติ ประเทศเพื่อนบ้าน โลก และจักรวาล โดยกำหนดเนื้อหาออกเป็น 11 หน่วย และแบ่งระยะเวลาในการเรียนออกเป็น 3 ช่วง ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 (กรมวิชาการ, 2533)

ตารางที่ 1 การจัดเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	ช่วงระดับชั้น		
		ป.1-2	ป.3-4	ป.5-6
1	สิ่งมีชีวิต	/	/	/
2	ชีวิตในบ้าน	/	/	/
3	สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา	/	/	/
4	ชาติไทย	/	/	/
5	ข่าว เหตุการณ์ และวันสำคัญ	/	/	/
6	การทำมาหากิน		/	/
7	พลังงาน และสารเคมี		/	/
8	จักรวาล และอวกาศ		/	/
9	ประเทศเพื่อนบ้าน			/
10	ประชากรศึกษา			/
11	การเมือง และการปกครอง			/

จากตารางที่ 1

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2	เรียนหน่วยที่ 1 ถึงหน่วยที่ 5
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4	เรียนหน่วยที่ 1 ถึงหน่วยที่ 8
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6	เรียนหน่วยที่ 1 ถึงหน่วยที่ 11

เนื้อหาหน่วยการทำมาหากิน

เนื้อหาการทำมาหากินแบ่งออกเป็น 4 หน่วยย่อยดังต่อไปนี้

(กรมวิชาการ, 2526)

หน่วยย่อยที่ 1 การค้าขาย

1. การเปิดร้านค้า
  - การเลือกทำเล
  - การสำรวจผู้บริโภค
2. การเลือกสินค้าเพื่อจำหน่าย
  - แหล่งผลิตสินค้า
  - มาตรฐานสินค้า (ราคา, คุณภาพ)
  - การเลือกสินค้าตามความนิยมของผู้ซื้อ
3. การจัดร้านค้าและการทำบัญชีร้านค้า
4. การขายปลีกและขายส่ง
5. ปัจจัยที่ส่งเสริมการขาย (ทุน ตลาด การคมนาคม)
6. การค้าขายภายในประเทศ
7. การค้าขายต่างประเทศ
8. การส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ
9. การคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ

หน่วยย่อยที่ 2 อาชีพบริการ

1. ลักษณะอาชีพบริการ
2. ประโยชน์อาชีพบริการ
3. อาชีพบริการที่ควรจัดในชุมชน
4. บริการที่ควรจัด เพื่อ เป็นแนวทางให้เกิดอาชีพ

หน่วยย่อยที่ 3 จรรยาบรรณและระเบียบเกี่ยวกับอาชีพที่ควรทราบ

1. จรรยาบรรณ
2. กฎหมาย เกี่ยวกับการทำงานและการประกอบอาชีพ

หน่วยย่อยที่ 4 การรวมกลุ่มและสหกรณ์

1. ประโยชน์ของสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ
2. การจัดกลุ่มเตรียมสหกรณ์

โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์เกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่ตนสนใจ ปัญหาและมูลเหตุของปัญหาในการประกอบอาชีพ เห็นคุณค่าของคุณธรรมในการประกอบอาชีพ ชื่นชมในการประกอบอาชีพสุจริต สรุปลงเป็นความรู้ และหลักการเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ (กรมวิชาการ, 2532)

สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนหน่วยการทำมาหากินนี้ กรมวิชาการ(2526) ได้ กำหนดกิจกรรมไว้หลายกิจกรรม เช่น ในหน่วยย่อยที่ 1 การค้าขายจะประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การให้นักเรียนดูแผนผังที่ตั้งชุมชน การไปศึกษานอกสถานที่ การสนทนา การอภิปราย การเชิญวิทยากรจากภายนอก การเล่นบทบาทสมมติ และการเขียนรายงาน เป็นต้น

2. วิธีการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

วิธีสอนเป็นกระบวนการที่ทำให้วัตถุประสงค์ หรือความมุ่งหมายของการศึกษาปรากฏผลขึ้น ฉะนั้นวิธีสอนจึง เปรียบ เสมือนสะพานที่ เชื่อมโยงวัตถุประสงค์กับผลให้ต่อเนื่องกัน (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา , 2531)

จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1980 อ้างถึงใน วาริ ธีระจิตร, 2526) ให้แนวคิดเกี่ยวกับวิธีสอน คือกระบวนการที่ครูและนักเรียนสร้าง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แวดล้อมต่าง ๆ ร่วมกันรวมทั้งการช่วยวางค่านิยมต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสำคัญ วิธีสอนที่ดี คือวิธีสอนที่ใช้ได้เหมาะสมกับสภาพของห้องเรียน และใช้ได้ดีกับตัวครูและนักเรียนที่จะทำงานร่วมกัน

นอกจากนี้ สุพิน บุญชูวงศ์ (2530) กล่าวว่า วิธีสอน หมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่ครูนำมาใช้สอนนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ

จากความหมายดังกล่าวสรุปว่า วิธีสอน หมายถึง กระบวนการที่ครูจัดกระบวนการต่าง ๆ ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การใช้เทคนิคการสอนและการใช้สื่อการสอน เพื่อสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสอน

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีสอนต่าง ๆ อาจจำแนกได้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. วิธีสอนโดยถือครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher center method)
2. วิธีสอนโดยถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Pupil center method)
3. วิธีสอนแบบความร่วมมือของกลุ่ม (Cooperative group method)

(วาริ ธีระจิตร, 2530)

แม้ว่าจะมีวิธีสอนหลายวิธี แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด วิธีสอนแบบหนึ่ง อาจจะมีข้อดีในบางด้านและก็มีข้อจำกัดในอีกด้านหนึ่งขึ้นอยู่กับบุคคล เนื้อหาและประสบการณ์ วิธีสอนให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ก็อาจใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีผสมผสานกัน ดังที่ ดุษฎี แก้วกำเนิด (อ้างถึงใน สายสมร ทองคำ, 2528) กล่าวว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น คือ รูปแบบการสอนแบบเสริมสร้างเจตคติ เป็นรูปแบบการปรับพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่เป็นค่านิยมของสังคมรูปแบบการสอนอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) กับแบบมนุษยนิยม (Humanism) ผสมผสานกัน การสอนประเภทนี้ ได้แก่ การทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification) กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamic) กลวิธีโดยการใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) ประกอบกับการใช้คำถามให้นักเรียนได้คิดหรือทำแล้วใช้ กระบวนการหมู่พวกเขาผสมผสาน ความคิดเห็นของ ดุษฎี แก้วกำเนิด สอดคล้องกับความเห็นของ ดิลก ดิลกานนท์ (2525) ซึ่งเสนอว่า หน้าที่ประการแรกของครูคือ ต้องสอนให้นักเรียนคิดเป็นเสียก่อน คือครูต้องเป็นผู้พัฒนาความคิดของผู้เรียนให้เขามีความคิดดี คิดชอบ เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวมโดยการสร้างเจตคติค่านิยมที่ถูกต้องให้เกิดเสียก่อน แนวทางปฏิบัติเพื่อจุดประสงค์ที่น่าสนใจ ก็คือการฝึกให้รู้จักคิด ตัดสินใจอย่างมีระบบ ด้วยวิธีการทำค่านิยมให้กระจ่าง (Value Clarification) โดยการยกเอาเหตุการณ์ทั้งจริง และสมมุติให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดวิเคราะห์ ทั้งดุษฎี และดิลก มีความเห็นสอดคล้องกันว่า พฤติกรรมของคนเราขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญคือ

1. ความต้องการทางกายภาพ อารมณ์ สังคม
2. ประสบการณ์ ค่านิยม ความรู้ ทักษะ
3. สถานการณ์ ที่ไหน เมื่อไหร่ กับใคร เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บุคคลมีพฤติกรรมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลตาม
ต้องการ ประสบการณ์ และสถานการณ์ในขณะนั้น

สมพงษ์ จิตระดับ (2526) และวิเวก ปางพุฒพิงศ์(2528) มีความคิดเห็นสอดคล้อง
กันว่า วิธีการสอนโดยให้นักเรียนเป็นจุดศูนย์กลาง คือ การเรียนในระบบการทำงานกลุ่ม หรือ
กระบวนการกลุ่ม ซึ่งจะสามารถฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย มีเหตุผล โดยใช้ทั้ง
ความคิด ปัญญา ความจำและการตัดสินใจ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้าง เสริมประสบการณ์ชีวิต

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตนี้ ต่อให้เขียนจุดประสงค์วางความคิดรวบยอดและจัดเนื้อหาสาระไว้ดีเพียงใด
แต่ถ้าครูนำไปสอนโดยวิธีบอกให้จดและท่องจำและวัดผลจากการท่องนั้นแล้ว ก็หาได้บังเกิด
ประโยชน์อย่างใดต่อชีวิตไม่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงต้อง เป็นการจัดสภาพการเรียน
ให้ผู้เรียนได้คิดได้แก้ปัญหาและได้เผชิญสถานการณ์จำลองอันจะประสบในชีวิตจริงด้วย การใช้
สื่อการเรียนเป็นเครื่องช่วยก็มีความจำเป็น เพราะจะทำให้ให้นักเรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทาง
ธรรมชาติได้ อภิปรายถกเถียง และได้ค้นคว้าทดลองเพื่อแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องด้วยตนเอง
ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ในชั้นเรียนจะได้สะสมไว้ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการดำรง
และดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้สะสม
ประสบการณ์ที่นำไปใช้บังเกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมนั้น ควรปฏิบัติตามหลักการดังต่อไปนี้
(ลูนน อมรวิวัฒน์, 2520)

1. จัดกิจกรรมที่เร้าความสนใจของผู้เรียน โดยการสนทนาปัญหาหรือข้อสงสัยต่าง ๆ
ที่นักเรียนมี ใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ประจำวันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน ใช้อุปกรณ์หรือสื่อการสอน
ต่าง ๆ ให้นักเรียนเล่าประสบการณ์ของตนเอง ต่อด้วยการอภิปราย ชักถาม การแสดงบทบาท
สมมุติ ให้ทายข้อความหรือทายปัญหา

2. จัดกิจกรรมที่เน้นการคิด เสาะแสวงหาคำตอบด้วยการค้นคว้าทดลองมากกว่า
การสอนให้ท่องจำ และทำกิจกรรมถามตอบแต่เพียงอย่างเดียว ครูควรตั้งปัญหาเกี่ยวกับชีวิตของ
ผู้เรียน และสิ่งแวดล้อมที่ผู้เรียนได้พบอยู่เสมอ เป็นการฝึกหัดให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหา ให้ผู้เรียนมี
ส่วนร่วมในการทำกิจกรรมชั้นต่าง ๆ เช่น ได้อภิปรายได้ร่วมกัน ได้ทำงานร่วมกัน ได้แก่ อ่าน

เขียนรายงาน จัดนิทรรศการ ทำแผ่นภาพร่วมกัน เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมโดยใช้สื่อการสอนเข้าช่วย อุปกรณ์การสอนช่วยให้จัดกิจกรรมได้หลายประเภทและน่าสนใจ ช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม ช่วยสร้างแนวคิดที่สำคัญ ช่วยขยายขอบเขตความสนใจของผู้เรียนได้เพิ่มขึ้น

4. จัดกิจกรรมที่เลียนแบบสถานการณ์ในชีวิตจริง เช่น การทำในแบบของการแสดง (Dramatic play) การแสดงบทบาทสมมติ (Role play) และจัดเกมสถานการณ์จำลอง (Simulation games) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการยั่วให้เรียนอย่างเต็มที่ สร้างความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันและเรียนได้อย่างสนุกสนาน

5. จัดกิจกรรมที่มีการวัดผลทุกขั้นตอน และนักเรียนมีโอกาสประเมินผลตนเอง เช่น จัดกิจกรรมค้นคว้าต้องมีการทำรายงาน มีการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมและวัดผลงานซึ่งกันและกัน

สวัสดิ์ นิเทศวิธี (2521) ได้กล่าวถึงการสอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่านอกจากเด็กจะลงมือปฏิบัติแล้ว เด็กควรจะได้รับความรู้ที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจริง ๆ อีกด้วยและยังได้กล่าวว่า การสอนประสบการณ์ชีวิต ต้องทำในสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปจนถึงไกลตัวที่สุด เท่าที่จะสามารถนำมาสอนได้ นั่นก็คือตั้งแต่ "ตัวของเรา" ไปจนถึงดวงดาว อวกาศ วิชาการ (นามแฝง) (2522) ได้เขียนถึงลักษณะการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในวารสารการศึกษาเอกชนไว้ ดังนี้

1. เน้นวิธีสอนให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดและหลักการในแต่ละหน่วยการสอนตรงตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
2. เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน จะมุ่งในด้านการปฏิบัติ
3. ในเรื่องอนาคต จะมุ่งในด้านการปฏิบัติ
4. ในเรื่องของการเรียนชั้นสูงต่อไปก็ให้เน้นความรู้ ความเข้าใจและรู้จักคิด

ธีระ รุญเจริญ (2525) รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์และคณะ(2526) และวารี ธีระจิตร (2530) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ต้องใช้เทคนิคการสอนหลายอย่าง ครูควรใช้ดุลพินิจเลือกเทคนิควิธีสอนให้เหมาะสมกับวัยธรรมชาติและความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้การศึกษาบรรลุไปสู่เป้าหมายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2527) และจ่านง พรายแยมแซ (2531) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ควรสอนให้ลักษณะบูรณาการ ซึ่งหมายถึง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกทำงานร่วมกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันค้นคว้า และช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ซึ่งตัวประกอบทั้งหมดนี้จะถือเป็นองค์ประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่าการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนี้ เน้นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องอาศัยวิธีสอนและเทคนิคหลายรูปแบบ ประกอบกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์การเรียนรู้ ไปใช้ในการใช้ชีวิตประจำวัน รู้หลักการในการดำรงชีวิต ปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น แม้ว่าจะมีการนำวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาใช้สอนแล้วก็ตาม แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532) ผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะศึกษาวิธีสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มอีกวิธีหนึ่ง คือ วิธีสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา (Syndicate Method) ซึ่งยังไม่มีใครนำมาใช้ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. การสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา (Syndicate Method)

3.1 ความหมายและความเป็นมาของการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา (Syndicate Method) "Syndicate" ในทางการค้าแปลว่า การรวมกันของบริษัท ห้างร้าน เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ในด้านการประชุม หมายถึง การประชุมร่วมกันของหมู่คณะของบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันพิจารณาแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่ง (ชิตพงษ์ สนามเนตร, 2523) สำหรับในด้านการเรียนการสอนนั้น "Syndicate" แปลว่า กลุ่มย่อย เป็นวิธีการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาย่างใดอย่างหนึ่ง (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์, 2522)

Mills, H.R. (1974) กล่าวถึงการอภิปรายแบบซินดิเคท (Syndicate Discussion) ไว้ว่า Syndicate Discussion เป็นวิธีสอนแบบหนึ่งที่จะต้องมีการเตรียมตัวและให้คำแนะนำก่อนเรียน เพื่อกระตุ้นให้การอภิปรายได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ลักษณะสำคัญของการสอนแบบนี้คือ การแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 4-5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิก 5-6 คน และจะได้รับคำถาม

3-4 คำถาม รวมทั้งเอกสารอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ชั้นแรกจะมีการแบ่งงาน แล้วอภิปรายแสดงความคิดเห็น ทำรายงานหรือรายงานด้วยภาษาพูดในหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย วิธีสอนแบบนี้เป็นการสนับสนุนความคิดริเริ่มและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วย

ปีเกอร์ (Pigors อ้างถึงใน Tisana Tiansame, 1972) กล่าวถึง "Syndicate" ว่าเป็นวิธีการศึกษาเฉพาะกรณีแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า วิธีการเฮนรี ซินดิเคท (The Henry syndicate method) ลักษณะที่สำคัญของวิธีนี้คือ เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกรณีที่เป็นเรื่องจริง (Live case) ภายในกลุ่มย่อย ซึ่งต้องอาศัยทักษะในการสื่อสารทางวาจา และการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การอภิปรายและการตัดสินใจร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการ (Syndicate) เป็นผู้ให้คำปรึกษา 1 ท่าน นอกจากนี้จะมีการกำหนดเรื่องย่อไว้เป็นแนวทางในการศึกษาแต่ละเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ และเป็นสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ การดำเนินการศึกษากรณีจะเริ่มต้นจากการอภิปราย ทำความเข้าใจกับปัญหาและแบ่งกลุ่มย่อยให้สมาชิกมีโอกาสแก้ปัญหาร่วมกันอย่างทั่วถึง หลังจากนั้นจะกลับมาประชุมกันเพื่อพิจารณาหาข้อสรุปของปัญหา

ทวีป อภิลิทธิ (2522) กล่าวว่า Syndicate เป็นกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เป็นวิธีสอนที่ใช้ได้ผลดีกับนิสิตนักศึกษาที่เป็นผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบ มีความรู้และประสบการณ์มากพอสมควร มีจำนวนผู้เรียนประมาณ 25-30 คน

วิจิตร ลินสิริ (2517) กล่าวว่า Syndicate Method เป็นวิธีสอนอีกแบบหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับชั้นเรียนประมาณ 30 คน ผู้สอนจะแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยเรียกว่า Subgroup หรือ Syndicate เป็นกลุ่มละ 4-6 คน ผู้สอนจะมอบหมายงานชิ้นหนึ่งให้แก่แต่ละกลุ่มเพื่อทำงานร่วมกัน งานชิ้นหนึ่ง ๆ จะประกอบด้วย Case และปัญหา 2-4 ปัญหาและจะมีเอกสารอ้างอิงหลายฉบับที่จะต้องอ่านเพื่อประมวลคำตอบสำหรับปัญหานั้น ๆ หรือผู้สอนอาจมีรายชื่อหนังสือ หรือเอกสารที่ผู้เรียนจะสามารถค้นคว้าได้อย่างกว้างขวางเกี่ยวกับหัวข้อนั้น ๆ ก็ได้ แต่จะต้องระบุหน้าให้ชัดเจน กลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะเขียนรายงานร่วม (Joint Report) 1 ฉบับ และให้ผู้แทนกลุ่มเสนอรายงานของกลุ่มตน ผู้สอนจะสรุปรายงานของกลุ่มต่าง ๆ รวบรวมและแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วมีการบรรยายสำหรับผู้เรียนทั้งชั้น เพื่ออภิปรายในปัญหาดังกล่าวร่วมกัน นอกจากนี้

ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ (2522) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การตอบปัญหาของแต่ละกลุ่มอาจตอบด้วยประสบการณ์ หรือสามัญสำนึก หลังจากนั้นจะต้องมีการทำรายงานหรือรายงานด้วยปากเปล่า

ก็ได้ และเนื่องจากวิธีสอนแบบนี้เป็นวิธีสอนที่เน้นให้กลุ่มแก้ปัญหาาร่วมกัน จึงเรียกรวิธีสอนนี้ว่า "การสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา"

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา(Syndicate Method) หมายถึงวิธีสอนที่ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาปัญหาาร่วมกัน แล้วอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาาร่วมกัน สรุปและเขียนรายงาน หลังจากนั้นให้ตัวแทนแต่ละกลุ่ม เสนอรายงานต่อสมาชิกกลุ่มใหญ่ เพื่อสรุปผลการแก้ปัญหาาร่วมกัน

3.2 ประวัติความเป็นมาของการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา (Syndicate Method)

การสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหาเดิมเป็นวิธีการประชุมของกองทัพบกอังกฤษ ซึ่งใช้ประชุมนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในปี พ.ศ.2489 กลุ่มเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมอังกฤษได้ร่วมกันจัดตั้งสถาบันการฝึกอบรมขึ้น เพื่อหามาตรฐานการบริหารงานอุตสาหกรรมของอังกฤษ ซึ่งต่อมาเรียกชื่อว่า วิทยาลัยการบริหารของประเทศอังกฤษ วิทยาลัยแห่งนี้ได้ใช้วิธีการประชุมของกองทัพอังกฤษ คือ ให้ผู้เข้าอบรมประชุมพิจารณาแก้ปัญหาเป็นหลัสำคัญ ต่อมาการประชุมแบบนี้ได้แพร่หลายมากขึ้นในประเทศอุตสาหกรรม (กรีซ อัมโกชน, 2520) สำหรับการประชุมแบบซินดิเคทในประเศไทยนั้น เริ่มใช้ครั้งแรกกับผู้เข้าอบรมของสำนักฝึกอบรม ณ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ในด้านการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหาของประเทศไทย ได้เริ่มที่หน่วยพัฒนาคณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อคณาจารย์กลุ่มหนึ่งได้เข้าฝึกอบรม เรื่องนี้ที่ประเทศอังกฤษระหว่างเดือนมิถุนายน - กรกฎาคม 2518 หลังจากกลับมาก็ได้นำมาเผยแพร่และได้รับความสำเร็จ (ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, 2522) นอกจากนี้ วิจิตร ลินลิริ ได้นำการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหามาเผยแพร่ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร กับนิสิต ระดับปริญญาโท วิชาเอกการมัธยมศึกษา (ไพโรจน์ ตารามาศ, 2524)

3.3 บทบาทของครูในการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา

ทวีป อภิลิทธิ (2522) กล่าวว่าการสอนแบบกลุ่ม แก้ปัญหาจะประสบผลสำเร็จหรือไม่นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การเตรียมเอกสารกำหนดกรณีตัวอย่าง และปัญหาที่ครูจะใช้สอนให้แก่ นักเรียน เพื่อทำกิจกรรมและศึกษาค้นคว้ากิจกรรมของครูที่จะต้องจัดเตรียม ประกอบด้วย

1. กรณีตัวอย่าง (Case) และปัญหาที่จะให้นักเรียนศึกษาตอบปัญหาเพื่อหาข้อยุติกรณีหรือปัญหาดังกล่าวนี้นี้ไม่ควรจะหาคำตอบได้จากเอกสารเพียงฉบับเดียว จะต้องอาศัยความรู้รอบด้าน(Interdisciplinary Thinking) มาใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบออกมาให้ได้

2. เอกสารวิชาการ รายชื่อหนังสือต้องเตรียมไว้ให้พอเพียงแก่สมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ที่จะศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ความรู้และแนวคิดอย่างกว้างขวาง ถ้าเป็นกรณีตัวอย่าง (Case) จะต้องให้ความคิดไม่ทางตรงก็ทางอ้อมแก่นักเรียน ถ้าเป็นหนังสือจะต้องกำหนดหรือบ่งบอกไว้ชัดเจนว่าอยู่ที่หน้าไหน ตอนใด เล่มที่เท่าไร

3. กำหนดเวลาให้แน่นอน โดยแบ่งเวลาดังนี้

3.1 เวลาสำหรับค้นคว้าอภิปรายในกลุ่ม ร้อยละ 60 ของเวลาเต็ม

3.2 เวลาสำหรับแต่ละกลุ่มรายงานหน้าชั้น ร้อยละ 30 ของเวลาเต็ม

3.3 เวลาสำหรับครูสรุป ร้อยละ 10 ของเวลาเต็ม

4. ครูอภิปรายร่วมกับนักเรียนเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรายงานของนักเรียน

5. ครูสรุปหิ้งชั้นอีกครั้งซึ่งเป็นการสรุปความรู้ที่นักเรียนควรจะได้รับครั้งสุดท้าย

3.4 กิจกรรมของนักเรียนในการเรียนการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา

1. การแบ่งกลุ่ม จะใช้วิธีเข้ากลุ่มตามความสมัครใจหรือใช้วิธีคละกัน โดยนับ 1-6 นักเรียนคนใดนับ เลขใด ก็ให้ไปรวมอยู่ในกลุ่มนั้นก็ ได้ หรือใช้วิธีจับสลาก เพลง และ เกม เป็นต้น

2. ให้แต่ละกลุ่ม เลือกประธานและ เลขานุการ สมาชิกในกลุ่มจะต้องผลัด เปลี่ยนกันเป็นประธานและ เลขานุการ ทิศนา แคมมณี (2522) ได้กล่าวถึงหน้าที่และลักษณะของประธานที่ดี เลขานุการที่ดี และสมาชิกของกลุ่มที่ดีไว้ดังนี้

2.1 หน้าที่และลักษณะของประธานที่ดี มีดังนี้

2.1.1 เตรียมแผนการประชุมไว้ล่วงหน้าและมีขั้นตอนตามชนิดของการประชุม

2.1.2 ควบคุมการอภิปรายในกลุ่มให้อยู่ในขอบ เขตหัวข้อที่ได้รับ

มอบหมาย

- 2.1.3 พิจารณามอบหมายงานให้สมาชิกของกลุ่มในกรณีที่ต้องการค้นคว้าอ้างอิงจากเอกสาร หรือการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ เพื่อนำมาประกอบพิจารณาในกลุ่ม
  - 2.1.4 คอยกระตุ้นให้ทุกคนภายในกลุ่มได้มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และคอยจับประเด็นให้ได้ว่าใครพูดอย่างไร
  - 2.1.5 คอยระมัดระวังอย่าให้สมาชิกในกลุ่มคนใดคนหนึ่งผูกขาดการพูดหรือแสดงความคิดเห็นแต่เพียงผู้เดียว
  - 2.1.6 เมื่อมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งของสมาชิกในกลุ่ม จะต้องพยายามดำเนินการตกลงกันให้ได้โดยความเห็นชอบของสมาชิกทุกคน
  - 2.1.7 มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศของกลุ่มให้ดีเสมอ
  - 2.1.8 ไม่ใช้อิทธิพลของการเป็นประธานชี้แนะหรือเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ของกลุ่ม
  - 2.1.9 สรุปการอภิปรายในกลุ่ม
- 2.2 หน้าที่และลักษณะของ เลขานุการกลุ่มที่ดี
- 2.1.1 ช่วยประธานกลุ่มในการพิจารณาวางแผนการใช้เวลาให้เหมาะสม
  - 2.1.2 จัดบันทึกการอภิปรายข้อคิดเห็นต่างๆ เท่าที่สรุปได้จากประธานกลุ่ม
  - 2.1.3 รายงานผลการอภิปรายกลุ่มให้ประธานและสมาชิกทราบ
  - 2.1.4 คอยเตือนประธานในกรณีที่ประธานพูดไม่ตรงประเด็น
  - 2.1.5 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถเข้ากับสมาชิกทุก ๆ คนในกลุ่มได้
- 2.3 หน้าที่และลักษณะของสมาชิกที่ดี
- 2.3.1 มาทัน เวลาประชุมหรือมาก่อน เวลาประชุมเล็กน้อย
  - 2.3.2 ให้ความร่วมมือและทำความเข้าใจในปัญหา หรือ เรื่องที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง

- 2.3.3 หากมีข้อสงสัยเกี่ยวกับประเด็นใด ๆ ในขณะพิจารณาปัญหา จะต้องศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร หรือถามจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ เข้าใจกระจ่างแจ้ง
  - 2.3.4 รู้จักมารยาทของการประชุมกลุ่มแต่ละแบบ
  - 2.3.5 เชิญฟังผู้ เป็นประธานการประชุม และสมาชิกทุกคนจะต้อง เคารพต่อความคิด เห็นและ เหตุผลซึ่งกันและกัน
  - 2.3.6 ตระหนักถึงผลประโยชน์ของกลุ่มมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
  - 2.3.7 หากมีการขัดแย้ง สมาชิกที่ดีจะต้องรู้จักประนีประนอม ความคิด เห็นได้ด้วยตนเอง
  - 2.3.8 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกันกลุ่ม
3. ผู้แทนของกลุ่มรับกรณีตัวอย่าง หรือปัญหาจากครูแล้วนำมาศึกษาค้นคว้าหา คำตอบจาก เอกสาร หรือหนังสือจากห้องสมุด หรือจากประสบการณ์ที่ นัก เรียนมีอยู่
  4. สมาชิกในกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา แต่ละปัญหาที่กำหนดให้ แล้ว เลขานุการ เขียนรายงานสรุปการอภิปราย ของกลุ่ม
- 3.5 ประโยชน์ที่ผู้ เรียนและผู้สอนได้รับจากการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา
1. ทั้งผู้สอนและผู้ เรียนมีสิทธิในการอภิปราย เท่ากัน
  2. ส่ง เสริมทักษะในการทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม นักเรียนรู้จักร่วมมือแสดง ความคิด เห็น ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่มุ่งให้ผู้ เรียนรู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ และพิจารณาปัญหา ด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล
  3. เป็นการฝึกให้ผู้ เรียนรู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ
  4. ส่ง เสริมให้ผู้ เรียนรู้จักการใช้แหล่งวิชาให้เกิดประโยชน์ เช่นทักษะการใช้ ห้องสมุด
  5. ผู้สอนไม่ผูกขาดในฐานะผู้รู้แต่ผู้เดียว แต่มีบทบาทช่วย เหลืออธิบายแนะนำ และยังช่วยให้ครูลด เวลาพูดในขณะที่สอนอีกด้วย
  6. ฝึกให้ เป็นคนรู้จักแก้ปัญหาและมีความคิดกว้างขวางในเชิงสหวิทยาการ

7. ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จักกันและกัน คือได้แลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่สมาชิก
8. ผู้สอนมีโอกาสได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ว่าการสอนของตนและการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างไร ทำให้เข้าใจปัญหาการเรียนของผู้เรียนได้ดีขึ้น
9. ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายเพราะมีกิจกรรมให้ผู้เรียนทำหลายอย่าง
10. สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รวมทั้งเป็นการสร้างและรักษาความสามัคคีในหมู่สมาชิก
11. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) และทัศนคติ (Attitude) อย่างกว้างขวาง
12. ฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็นกระบวนการ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดในเชิงวิเคราะห์ ปัญหาอย่างลึกซึ้งกว้างขวาง

4. กลุ่มและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

4.1 ความหมายของพฤติกรรมและความหมายของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่ม เป็นการมุ่งประสานที่จะให้เกิดพลังร่วมของกลุ่ม มีเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลัก ฉะนั้นสมาชิกของคนในกลุ่มจึงมีความสำคัญในอันที่จะผลักดันให้งานบรรลุเป้าหมายเป็นอย่างมากและโดยเหตุที่การสร้างเสริมสามัคคีธรรมให้มีขึ้น เป็นภาระหน้าที่ของหัวหน้า ดังนั้น จึงต้องมีความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรม และท่าทีของบุคคลในกลุ่ม เพื่อที่จะได้สามารถนำแนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลมาประยุกต์ประสานให้บุคคลในองค์การในกลุ่มร่วมกัน ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายของ "พฤติกรรม"

พฤหัสย์ อติชาติพงศ์ (ม.ป.ป) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้ดังนี้ พฤติกรรม หมายถึง กิริยาอาการที่แสดงออกหรือการเกิดปฏิกิริยา เมื่อเผชิญกับสิ่งภายนอก การแสดงออกนั้น อาจเกิดจากอุปนิสัยที่ได้สะสม หรือจากความเคยชินที่ได้จากประสบการณ์หรือการศึกษาอบรมต่าง ๆ

สมชาย ชัยชนกุล (2526) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมในแง่จิตวิทยาว่าเป็นกิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์แสดงออกและสามารถจะสังเกตได้

พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีสาเหตุ ซึ่งสามารถสรุปถึงสาเหตุต่าง ๆ ของพฤติกรรมมนุษย์ได้ดังนี้

1. พฤติกรรมต้องมีแรงจูงใจ เป็นสำคัญ
2. พฤติกรรมต้องมีเป้าหมาย
3. เป้าหมายบางอย่างมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้นมาก
4. พฤติกรรมย่อมขึ้นอยู่กับระดับความต้องการหรือความหวังของแต่ละบุคคล
5. พฤติกรรมย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม
6. พฤติกรรมย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสนใจ
7. พฤติกรรมของคนย่อมขึ้นอยู่กับสติปัญญาและวัย

จากความหมายและสาเหตุของพฤติกรรมพอสรุปได้ว่า พฤติกรรม คือ การแสดงออกหรือการกระทำของมนุษย์ เพื่อให้ตนเองบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

ความหมายของกลุ่มและกลุ่มย่อย

คำว่า "กลุ่ม" (Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายในทางจิตวิทยา และจิตวิทยาสังคม ดังนี้

เดวิส (Davis, 1962) กล่าวว่า กลุ่มหมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีเป้าหมายร่วมกันอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยทั่วไปกลุ่มมีความหมายนอกเหนือจากการที่คนเราอยู่ร่วมกันอย่างธรรมดา กัลลี (Gulley, 1963) กล่าวว่า กลุ่มควรจะประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน วัตถุประสงค์ควรสนองความต้องการของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
2. มีผลการทำงานอันเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจาหรืออย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

บรอดเบค (Brodbeck, quoted in Cartwright and Zander, 1968) กล่าวว่า กลุ่มคือการร่วมกันของบุคคลที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่แน่นอนซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นี้ขึ้นอยู่กับชนิดของกลุ่ม ซึ่งเลวิน (Lewin, quoted in Cartwright and Zander, 1968) ได้ให้ความหมายของกลุ่มต่างไป ได้กล่าวว่า ความเหมือนหรือความแตกต่างไม่ได้เป็นการตัดสินว่าคนสองคนอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกัน แต่อยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) หรือการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ ลอเซอร์ (Loeser, 1957) ได้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้ดังนี้

1. มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม
2. มีความมุ่งหมายร่วมกัน
3. มีความสัมพันธ์กันในเชิงหน้าที่
4. มีอำนาจที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความสมัครใจ
5. มีความสามารถที่จะกำหนดทิศทางของกลุ่มได้

ฉลอง ภิมย์รัตน์ (2521) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาร่วมกันสนใจประพฤติดูปฏิบัติในสิ่งที่เป็นปทัสถานและจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยที่ต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันด้วย ลักษณะร่วมกันของการรวมกลุ่มมีสามประการ คือ

1. มีเป้าหมายร่วมกัน (Common goal)
2. มีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction)
3. มีการปฏิบัติในบทบาทร่วมกัน (Common role)

เยาพา เดชะคุปต์ (2517) สรุปลักษณะของการรวมกลุ่มไว้ว่า

1. การรวมกลุ่มจะต้องมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะและจะแสดงออกในสภาพการณ์ต่าง ๆ กัน
2. การรวมกลุ่มจะมีการสื่อสารระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
3. บรรทัดฐานของกลุ่มจะ เป็นส่วนกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่ม
ให้ออกมาในรูปแบบที่กลุ่มต้องการ

ดังนั้นอาจกล่าวสรุปถึงความหมายของกลุ่มได้ดังนี้คือ กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันและมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน

เนื่องจากการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา เป็นการสอนแบบกลุ่มย่อยชนิดหนึ่ง (เจลิม วราวิทย์ และ สมคิด แก้วสนธิ (ม.ป.ป.)) ผู้วิจัยจึงขอเสนอความหมายของกลุ่มย่อย ดังต่อไปนี้

ความหมายของ"กลุ่มย่อย"

คำว่า "กลุ่มย่อย"(Small Group หรือ Subgroup หรือ Syndicate เป็นคำที่ใช้ในวงการต่าง ๆ ที่ศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มย่อยจะมีความหมายเฉพาะเจาะจงลงไปถึงการรวมกลุ่มของบุคคลเพียงไม่กี่คน เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ จำนวนสมาชิกในกลุ่มมีไม่มากนัก เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิด

มาร์วิน อี.ชอว์. (Marvin E. Shaw,1971) ได้ให้ความหมายของกลุ่มย่อยเอาไว้
ใน 6 ลักษณะคือ

1. มีการรับรู้และทำความเข้าใจ เกี่ยวกับสมาชิกของกลุ่ม
2. มีการกระตุ้นและการสนองความต้องการ
3. มีจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
4. มีการรวมกลุ่ม
5. มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
6. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

ชาญชัย ศรีไสยเพชร(2525) ให้ความหมายของกลุ่มย่อยไว้ว่า กลุ่มย่อย หมายถึงกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดจากการแบ่งกลุ่มหนึ่งออกจากกัน และได้จำนวนกลุ่มใหม่มากกว่าหนึ่งกลุ่ม ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนในการรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม ทักษะในการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คิดแก้ปัญหา มีการศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ยังฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการเลือกทำงานตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของแต่ละคน นอกจากนี้ ยังเป็นการฝึกให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยและได้รับประสบการณ์ที่มีความหมายอีกด้วย (สุมานัน รุ่งเรืองธรรม, 2526)

กลุ่มย่อยจึงเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มใหญ่ ที่ถูกแบ่งออกเพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้ความสามารถ ตามความสนใจและความถนัดของตนเองให้มากขึ้น ทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กัน และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บอร์แมน (Borman, 1972 อ้างถึงใน สุวกิจ ศรีปัดดา, 2528) อธิบายความหมายของการทำงานเป็นกลุ่มว่าเป็นการทำงานร่วมกันของคนประมาณสามคน หรือมากกว่ามาทำงานอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ดังนั้นการทำงานกลุ่มอาจจะมีทั้งการทำงานในระยะเวลานั้น หรือระยะเวลายาวนานก็ได้ แล้วแต่จุดมุ่งหมายของงานและลักษณะของงานที่ทำ

สาเหตุที่จำเป็นต้องมีการทำงานกลุ่มก็เพราะว่า งานบางอย่างไม่สามารถทำให้สำเร็จได้โดยคนเดียวในสถานการณ์ทำงานอย่างอิสระ แต่งานส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะถูกกำหนดลงในองค์การที่มีโครงสร้างมั่นคงมีการรวมเอาคนหลาย ๆ คนมาร่วมกันทำ เพื่อให้เกิดผลงานโดยใช้ความพยายามร่วมกัน โครงสร้างของงานและการรวมกลุ่มกันอาจจะมีการประสานกันอยู่อย่างหลวม ๆ หรือบางครั้งก็อาจมีการประสานกันอย่างเหนียวแน่นมั่นคงเช่นกัน (Harris, 1976) อย่างไรก็ตาม การที่จะรวมเอาคนหลาย ๆ คนมาร่วมมือกันทำงานให้ได้ผลงานสมบูรณ์จริง ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ดังที่ บอร์แมน (Borman, 1972 อ้างถึงใน สุวกิจ ศรีปัดดา, 2528) ได้อธิบายให้ความคิดเห็นไว้ว่า การทำงานเป็นกลุ่มหรือทำงานร่วมกับคนอื่นนั้น เป็นสิ่งที่ยากกว่าการทำงานคนเดียว เรามักจะมีความสุขสนานที่ได้ร่วมงานกับผู้อื่น แต่การประสานงานเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก การดำเนินงานเป็นกลุ่มมิใช่สิ่งง่าย การทำงานร่วมกับคนอื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกันนั้น เป็นสิ่งที่ยุ่งยากพอควร สำหรับงานบางอย่างโปรดอย่าหวังว่าการทำงานของกลุ่มจะมีประสิทธิภาพดี เหมือนกับคนดี ๆ คนเดียวทำงานโดยอิสระลำพังตนเอง กลุ่มจำเป็นต้องมีโครงสร้างการประสานงาน มีการวางแผนที่ดีและมีการสื่อสารที่ดีพอ งานจึงจะมีประสิทธิภาพ

4.2 องค์ประกอบของกลุ่มหรือการทำงานกลุ่ม

โดยทั่วไปแล้วการที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีการรับรู้แบบเดียวกันระดับความสนใจใกล้เคียงกัน และสามารถสื่อสารกันได้ดี เข้ามารวมกลุ่มกัน เพื่อจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นย่อมทำให้มีองค์ประกอบของกลุ่มที่สำคัญในการที่จะทำให้งานที่ทำร่วมกันนั้นดำเนินไปได้ซึ่ง ฮันตรา ไฮเบลล์และริชาร์ด วีเวอร์ (Hybels and Weaver อ้างถึงใน ทิศนา ขัมมณี และ คณะ, 2528) ได้กล่าวไว้ว่าควรประกอบด้วย

ผู้นำ

สมาชิก

ลักษณะกลุ่ม และ

กระบวนการกลุ่ม

ผู้นำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะส่งผลต่อกิจกรรมที่ทำร่วมกันของกลุ่ม โดยเฉพาะในด้านการทำงานร่วมกัน (ทิสนา แคมมณีและคณะ, 2528) ได้กล่าวว่า ผู้นำคือผู้ที่รวบรวมความต้องการของสมาชิก และต้องนำมารวบรวมให้เหมาะสม ผู้นำจะมีหน้าที่แตกต่างจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม เพราะ เป็นผู้มีความสำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การทำงาน ตลอดจนสัมฤทธิ์ผลการทำงานกลุ่ม นอกจากนี้ ทิสนา แคมมณี(2528) ยังได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ว่า คือผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มให้สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมาย หรือความต้องการของกลุ่มได้ การทำงานกลุ่มจะดำเนินไปได้ผลมากน้อยเพียงใด ส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ หากกลุ่มใดมีผู้นำที่ดี กลุ่มนั้นย่อมมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จมาก

คิธ เดวิส (Keith Davis อ้างถึงใน ทิสนา แคมมณี และคณะ, 2528) ได้กล่าวถึงลักษณะผู้นำตามที่มีผู้ทำการวิจัยได้ว่าต้องประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความรู้และสติปัญญาดี มีความสามารถในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับงานได้มีความสามารถใช้ภาษาสื่อความหมาย
2. มีวุฒิภาวะและมีความกว้างขวางในสังคม มีอารมณ์ดี สนใจกิจกรรมกว้างขวาง มีความมั่นใจ
3. มีแรงจูงใจภายในสูง คือ เป็นผู้รู้จักตัวเอง มีความรับผิดชอบสูงที่จะทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จ เป็นผู้มีความสำเร็จ
4. มีทัศนคติที่ดีต่อการมีมนุษยสัมพันธ์ ต้องเข้าใจและเคารพสมาชิกด้วยกัน รู้จักความพอดีในการทำงาน รู้สภาวะจิตใจของสมาชิก

นอกจากนี้ วัชรินทร์ (2519) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสามารถของผู้นำในการที่จะทำให้ผลงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้งานดำเนินไปด้วยดีบรรลุเป้าหมาย

2. สามารถดึงความรู้และประสบการณ์จากสมาชิกแต่ละคนมาใช้ให้ เป็นประโยชน์ต่องานของกลุ่ม ให้สมาชิกแต่ละคนได้ทำงานที่ตนมีความถนัด และมีความสามารถและช่วยให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น
3. ช่วยสรุปการตัดสินใจหรือความคิดเห็นของกลุ่ม
4. ช่วยกระตุ้นให้งานรุดหน้าโดยไม่เสียเวลามากนัก
5. ประเมินผลงานของกลุ่มโดยสม่ำเสมอ

สมาชิก เป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของกลุ่ม เมืองทอง แคมมณี (2522)

ได้กล่าวถึงบทบาทของสมาชิกไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. สมาชิกยึดมั่นในอุดมการณ์ของกลุ่มโดยปฏิบัติหน้าที่ของตนจนสุดความสามารถ
2. สมาชิกมีความรักดีต่อกันซึ่งแสดงออกโดยสมาชิกมีความซื่อตรงต่อกัน
3. สมาชิกยอมรับวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ช่วยกันกำหนดขึ้น
4. สมาชิกพยายามปรับค่านิยมและวัตถุประสงค์ให้กลมกลืนกัน
5. สมาชิกมีความไว้วางใจกัน
6. สมาชิกมีความสามารถที่จะทำงานเป็นกลุ่ม โดยสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกในกลุ่มก็ตาม
7. สมาชิกเชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิก
8. สมาชิกพร้อมที่จะช่วยเหลือกันเสมอ
9. สมาชิกพยายามให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่กลุ่ม โดยเฉพาะข้อมูลที่สำคัญต่อการปฏิบัติงานของกลุ่ม
10. สมาชิกสนใจในข้อมูลที่เพื่อนสมาชิกหามาให้
11. สมาชิกมีความมั่นใจในการตัดสินใจด้วยตัวเอง

วัลลภ ชัยพิพัฒน์ (2523) ได้กล่าวถึงบทบาทของสมาชิกกลุ่มว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำงานกลุ่ม โดยเฉพาะบทบาทที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและงานของกลุ่มได้แก่ บทบาทที่มุ่งให้งานของกลุ่มสำเร็จ (Group task roles) และบทบาทที่มุ่งเสริมสร้างกลุ่มและให้กลุ่มสามารถดำเนินการต่อไปได้ (Group building and maintenance roles) ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของสมาชิกในกลุ่มที่ เยาวพา เดชะคุปต์ และทิสนา แคมมณี (2522) ได้กล่าวไว้ว่า

กลุ่มที่ประสบความสำเร็จ คือกลุ่มที่สมาชิกสามารถอยู่รวมกันเป็นเวลานาน ๆ เพื่อทำงานให้ บรรลุจุดมุ่งหมาย และเป็นกลุ่มที่สมาชิกแสดงบทบาทเกี่ยวกับการทำงาน (Task Function) และบทบาทในการรวมกลุ่ม (Maintenance Function) ได้ดีทั้งสองอย่างซึ่งประกอบด้วย พฤติกรรมในการแสดงบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

บทบาทเกี่ยวกับการทำงาน หรือบทบาทที่มุ่งให้งานของกลุ่มสำเร็จ ได้แก่

1. ผู้ริเริ่ม ผู้มีส่วนร่วม เป็นผู้เสนอความคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการ พิจารณาปัญหาหรือจุดมุ่งหมายของกลุ่ม
2. ผู้แสวงหาข้อมูลหรือความคิดเห็น เป็นผู้ถามคำถาม เพื่อความกระจ่างหรือ เพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาของกลุ่ม
3. ผู้ให้ข้อมูลหรือข้อคิดเห็น เป็นผู้ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงหรือข้อสรุปต่าง ๆ
4. ผู้ชี้แจงแสดงเหตุผล เป็นผู้ให้รายละเอียดต่าง ๆ โดยการให้ตัวอย่าง หรือให้ความหมาย
5. ผู้บอกกล่าว ผู้สรุป ผู้ประเมินผล เป็นผู้คอยบอกให้ทราบว่ากลุ่มทำงานไป ถึงไหน โดยสรุปสิ่งที่ได้ทำไปแล้วพยายามประเมินความก้าวหน้าของกลุ่ม ถามถึงความเคลื่อนไหวของ กลุ่ม การปฏิบัติงาน เหตุผลข้อเท็จจริง
6. ผู้กำหนดมาตรฐาน เป็นผู้กำหนดมาตรฐานที่กลุ่มพยายามจะก้าวไปถึง พยายามคาดการณ์และทดสอบผลงานของกลุ่มล่วงหน้า
7. ผู้ปฏิบัติการ เป็นผู้ที่ช่วยให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ง่ายเข้า โดยการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อกลุ่ม

บทบาทในการรวมกลุ่ม หรือบทบาทที่มุ่ง เสริมสร้างกลุ่มและให้กลุ่มสามารถดำเนินการ ต่อไปได้ ได้แก่

8. ผู้สนับสนุน ผู้กระตุ้น เป็นผู้พยายามกระตุ้นให้ใคร ๆ มีส่วนร่วมให้ ข้อ เสนอและรับฟังความคิดเห็น ให้คำชมเชยในเวลาอันเหมาะสม
9. ผู้ควบคุมการสนทนาหรือผู้อำนวยความสะดวก
10. ผู้ประสานงานหรือผู้ประนีประนอม เป็นผู้คอยไกล่เกลี่ย เมื่อสมาชิก เกิด ความเห็นขัดแย้งกัน หรือกลุ่มเกิดความตึงเครียด

11. ผู้สังเกตการณ์ และให้คำติชม เป็นผู้ที่คอยสังเกตและบอกให้กลุ่มทราบถึง การรับรู้ ปฏิกริยา ความรู้สึกที่มีต่อกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ประเมิน ประสิทธิภาพการทำงานร่วมกัน
12. ผู้ผ่อนคลายความตึงเครียด เป็นผู้พยายามสร้างอารมณ์ขันในเวลาที่คุณคน ตึงเครียด และมีอารมณ์ขัดแย้งกันรุนแรงขึ้น ช่วยรักษาบรรยากาศในการ ทำงานของกลุ่ม

สมาชิกกลุ่ม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่ม ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2528) กล่าวว่า สมาชิกกลุ่มที่ดีย่อมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มมาก หากกลุ่มใดมีสมาชิกที่มีคุณสมบัติ เอื้ออำนวย ต่อการทำงาน กลุ่มนั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะได้รับความสำเร็จมากและได้รวบรวมคุณสมบัติของ สมาชิกกลุ่มที่ดีโดยทั่ว ๆ ไปไว้ดังนี้

1. มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะทำงาน
2. มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มที่ดีรู้ว่าตนควรจะทำอะไรบ้าง ที่จะเอื้ออำนวยต่อการทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
3. มีความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ของตน
4. มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นผู้มีใจกว้าง ยอมรับฟังและ พิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจมีความเคารพผู้อื่น และยอมรับมติกลุ่ม
5. ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนจนเกินไป เพราะการปฏิบัติงานทั้งหลายอาจเกิด ความเอนเอียงไม่เป็นไปตามหลักเหตุผลที่สมควร ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหา ในกลุ่มได้ สมาชิกกลุ่มที่ดีควรเป็นผู้รู้จักสานประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม เข้าด้วยกัน มิใช่ทำเพื่อประโยชน์ตนแต่เพียงฝ่ายเดียว

กล่าวโดยสรุปแล้ว บุคคลที่เข้ามารวมกลุ่มกันทั้งผู้นำและสมาชิกกลุ่มต่างก็เป็นองค์ ประกอบที่สำคัญของกันและกันในการที่จะทำให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปได้และ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย เพราะผู้นำเป็นผู้ที่มีหน้าที่พิเศษไปจากสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ มีความสำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผนงานและสัมฤทธิ์ผลของการทำงานกลุ่ม ผู้นำ จึงต้องมีความสามารถในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหา การใช้ภาษาสื่อความหมาย มีวิฤติภาวะทางอารมณ์ มีแรงจูงใจและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีรวมทั้งมีบทบาทที่จะช่วยให้งานดำเนิน

ไปด้วยดีจนบรรลุ โดยการกระตุ้นและดึงความรู้และประสบการณ์จากสมาชิกมาใช้ให้เป็น ประโยชน์ตลอดจนช่วยสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม ประเมินผลงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ แต่ใน ขณะเดียวกัน ผู้นำก็ เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มจึงต้องมีความเข้าใจในบทบาทของสมาชิกกลุ่ม และมีคุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มที่ดี เช่นเดียวกับสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ กล่าวคือ ควรมีบทบาทในการ ทำงานและบทบาทในการรวมกลุ่ม รวมทั้งมีความสนใจ กระตือรือร้นในการทำงาน เข้าใจ บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น เคารพสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ และไม่มุ่งหวังแต่ประโยชน์ส่วนตนจนละเลย ประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทั้งผู้นำและสมาชิกกลุ่มทุกคนจำเป็นต้องมีและ สามารถปฏิบัติได้ เพราะเหตุว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนมีโอกาที่จะแสดงบทบาททั้งผู้นำและผู้ตาม ในเวลา และโอกาสที่แตกต่างกันไป ในบางขณะอาจจะมีบทบาทเป็นผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่ม และ ในบางขณะก็มีบทบาทเป็นผู้ตามคือ สมาชิกกลุ่ม ดังนั้นบุคคลที่มีคุณค่าต่อกลุ่มจึงควรมีลักษณะ และบทบาทที่เหมาะสมทั้งผู้นำและสมาชิก

ลักษณะของกลุ่มเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่ง ทิศนา แคมมณี และคณะ (2528) ได้รวบรวมไว้ดังนี้

ลักษณะของกลุ่ม เอ. เค. ซี ออคตาเวย์ (Ottaway, 1966) กล่าวว่า กลุ่มควรมี ขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิกมีโอกาสแสดงออกอย่างเป็นอิสระโดยทั่วถึง จำนวนสมาชิก ใหญ่ที่สุดประมาณ 12 คน ไม่ควรเกิน 15 คน สอดคล้องกับความคิดเห็นของทรัมป์ และมิลเลอร์ (Trump and Miller , อ้างถึงใน เยาวพา เตชะคุปต์, 2516) เขามีความคิดเห็นว่า กลุ่ม ย่อยเพื่อจัดการเรียนการสอนควรมีสมาชิกประมาณ 12-15 คน อเล็กซานเดอร์ แฮร์ (Hare, quoted in Deighton, 1971) ได้รวบรวมงานวิจัยของนักสังคมวิทยาเกี่ยวกับขนาดของกลุ่ม พบว่า กลุ่มที่มีขนาดพอเหมาะควรมีประมาณ 5 คน เพราะถ้ามีจำนวนมากกว่านี้อาจทำให้กลุ่ม แยกแยกง่ายขึ้นเนื่องจากมีเพียง 2-3 คนเท่านั้น ที่แสดงบทบาทในกลุ่ม ส่วนสมาชิกที่เหลือไม่มี บทบาทหรือมีส่วนร่วมน้อย ส่วนขนาดของกลุ่มย่อยนั้น ควรมีกลุ่มละประมาณ 3-5 คน (Wheeler, 1990)

กล่าวโดยสรุป ขนาดของกลุ่มที่พอเหมาะจะช่วยให้การทำงานเป็นไปด้วยดี ควรเป็น กลุ่มขนาดเล็กประมาณ 5-15 คน โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนดขนาดของกลุ่มให้เหมาะสมกับ เนื้อเรื่อง กิจกรรมและอุปกรณ์เป็นหลัก

การจัดที่นั่งและที่ว่าง เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์กันได้ดี และเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนรู้สึกสบายเวลาแสดงออก เบอร์บาร์ต สไตเนอร์ (Stienzer, quoted in Deighton, 1971) พบว่าสมาชิกจะพอใจและสบายใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มที่สมาชิกสามารถมองเห็นและได้ยินทุก ๆ คนโดยทั่วถึง ถ้าต้องการให้สมาชิกมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์สูง ผู้นำกลุ่มควรจัดให้สมาชิกที่พูดมาก นั่งตรงข้ามกับสมาชิกที่เงียบเฉย และจัดให้คนที่ชอบผูกขาดการอภิปรายนั่งติด ๆ กัน นอกจากนี้แครอล โทมัส (Thomas, 1972) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดที่นั่งและที่ว่างในการอภิปรายกลุ่ม พบว่า

1. ถ้าให้สมาชิกจำนวน 5 คน นั่งเป็นรูปวงกลม สมาชิกจะมีความพอใจมาก เพราะสามารถมองเห็นกันอย่างชัดเจน
2. ถ้ากำหนดให้สมาชิกนั่งใกล้ ๆ กันประมาณ 2 เมตร สมาชิกจะมีความเป็นกันเอง รู้สึกอบอุ่นและสบายใจกว่าที่กำหนดให้นั่งห่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดความห่างเหินเป็นศัตรูกัน และทำให้การสื่อสารมีอุปสรรค
3. การจัดกลุ่มเป็นรูปวงกลมและการกำหนดให้สมาชิกนั่งใกล้ ๆ กัน สมาชิกจะร่วมกันในการทำงานเป็นอย่างดี

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการจัดที่นั่งและที่ว่างมีความสำคัญยิ่งต่อการทำงานกลุ่ม ควรจัดให้เป็นลักษณะวงกลมและควรให้สมาชิกนั่งใกล้ ๆ กัน เพื่อช่วยให้สมาชิกสบายใจ และสามารถร่วมทำงานได้สะดวกและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างทั่วถึง

กระบวนการกลุ่ม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินการไปได้ คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Good, 1973) ได้กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มหมายถึงรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม หรือวิธีดำเนินงานกลุ่ม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งลักษณะสำคัญของกลุ่มที่ทำให้เกิดกระบวนการกลุ่มมีดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน
2. มีการปฏิสัมพันธ์กันโดยการสื่อความหมาย
3. สมาชิกต้องกระทำกิจกรรม เพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดหมายที่วางไว้
4. มีความคิดในแนวที่ร่วมกัน
5. มีการร่วมกันตัดสินใจในรูปของกลุ่ม
6. ยึดมั่นในท่าทีของกลุ่มอย่างแข็งขัน

. ทิศนา แคมมณี และคณะ (2528) กล่าวถึงกระบวนการกลุ่มว่า กระบวนการกลุ่ม คือ กระบวนการทำงานของกลุ่มนั่นเอง ซึ่งหมายถึงความพยายามในการทำงานของสมาชิกตามหน้าที่ของแต่ละคนที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม สมาชิกของกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน สมาชิกจะต้องให้เหตุผล สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การอภิปราย ความร่วมมือ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ดังนั้น บุคคลจึงมีความเจริญงอกงาม มีการแก้ปัญหา มีการร่วมมือกันสิ่ง เหล่านี้ เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุ เป้าหมายที่ต้องการ

กลุ่มใดก็ตาม เมื่อมีองค์ประกอบของกลุ่มด้านอื่น ๆ ดี คือมีผู้นำที่ดี มีสมาชิกที่ดี มีความสามารถตามบทบาทหน้าที่ของตน ลักษณะของกลุ่มมีความเหมาะสม แต่วิถีดำเนินงานภายในในกลุ่ม ซึ่งเรียกว่าการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม หรือกระบวนการกลุ่มไม่เหมาะสมแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็อาจจะเกิดขึ้นภายในกลุ่มได้ง่าย เป็นต้นว่ากลุ่ม ๆ หนึ่งขาดการตั้งจุดมุ่งหมายในการทำกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกกลุ่มไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนั้นว่าทำเพื่ออะไร ต่างคนต่างทำไปคนละทิศ คนละทาง ไม่มีการสื่อความหมาย เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือมีในลักษณะที่ไม่เหมาะสม แนวคิดการทำกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มจึงอาจจะเกิดการแตกแยก ผลที่สุดนอกจากกิจกรรมของกลุ่มนั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จแล้ว อาจจะเกิดปัญหาระหว่างสมาชิกกลุ่มขึ้นมา และกลุ่มอาจจะเกิดการแตกแยกได้ กระบวนการกลุ่มจึง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประการหนึ่ง

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้อย่างชัดเจนว่า องค์ประกอบของกลุ่มหรือองค์ประกอบในการทำงานกลุ่มมี 2 ประการหลัก คือ

1. องค์ประกอบภายในกลุ่ม ได้แก่
  - 1.1 ผู้นำกลุ่มหรือหัวหน้ากลุ่ม
  - 1.2 สมาชิกกลุ่ม
  - 1.3 กระบวนการกลุ่ม หรือกระบวนการทำงานของกลุ่ม
2. องค์ประกอบภายนอกกลุ่ม ได้แก่
  - 2.1 ขนาดของกลุ่ม
  - 2.2 การจัดที่นั่งและที่ว่าง

องค์ประกอบ เหล่านี้จะสามารถทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ หรือประสบผลสำเร็จได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมขององค์ประกอบ เหล่านี้ว่า เหมาะสมมากน้อย เพียงใดอีกประการหนึ่งด้วย

4.3 ความหมายและลักษณะของการทำงานกลุ่ม

ได้มีผู้ให้ความหมายและลักษณะของการทำงานกลุ่มไว้ในแนวเดียวกันดังนี้

สมชาย นวรัตน์(2521) กล่าวว่า การทำงานเป็นกลุ่ม หมายถึงกลุ่มบุคคลที่เข้ามา ร่วมกันในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วันชัย ศุภนคร (2520) กล่าวว่า การทำงานกลุ่ม หมายถึงการทำงานของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ทำงานร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน มีความรู้สึก เป็นพวกเดียวกันทั้งนี้โดยมักจะ มีการรับรู้แบบเดียวกัน เมื่อพบเห็นสิ่งใดมักจะ เกิดความ เข้าใจหรือมีปฏิกิริยาในทำนองเดียวกัน มีระดับความสนใจใกล้เคียงกัน มีความรู้ความสามารถสติปัญญาเท่าเทียมกัน สามารถพูดกัน รู้เรื่อง เข้าใจกัน

นอกจากนี้ สมชาย นวรัตน์ (2521) ยังได้กล่าวเน้นถึงลักษณะของการทำงานเป็น กลุ่มว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกันแต่ละคนจะต้องรับรู้และ เข้าใจในวัตถุประสงค์ ตลอดจนการแบ่งภาระหน้าที่และความรับผิดชอบข้อตกลงต่าง ๆ ของกลุ่มในการปฏิบัติงานร่วมกัน อย่างแจ่มชัด

บุญทัน ตอกไชยสง (2525) ได้กล่าวถึงลักษณะของการทำงานกลุ่มหรืออีกนัยหนึ่ง คือ การทำงานร่วมกันโดยทั่ว ๆ ไปว่า การทำงานร่วมกันไม่ว่าในระดับไหนนั้น คือการเปิดใจ ทำจิตใจให้เป็นกันเอง โดยการกำหนดเป้าหมายรวมเป้าหมายรอง แล้วปฏิบัติตามเป้าหมาย ที่กำหนดร่วมกัน เพื่อความเจริญก้าวหน้า

ทิสนา แคมมณี (2528) ได้กล่าวถึงความหมายและลักษณะของการทำงานกลุ่มไว้ อย่างชัดเจน ดังนี้

การทำงานกลุ่ม หมายความว่า การที่กลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันปฏิบัติงานอย่างใด อย่างหนึ่ง โดยมีเป้าหมายร่วมกัน และทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อประโยชน์ ร่วมกันของกลุ่ม

4.4 ลักษณะการทำงานกลุ่ม ประกอบด้วย

- 4.4.1 การมีเป้าหมายร่วมกัน กล่าวคือ บุคคลที่มา ร่วมกันนั้นจะต้องมี วัตถุประสงค์ในการมารวมกลุ่มร่วมกัน คือจะต้องมีการรับรู้และ เข้าใจ ในเป้าหมายร่วมกันว่าจะทำอะไรให้ เป็นผลสำเร็จ

- 4.4.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กล่าวคือ บุคคลที่มาเข้าร่วมกลุ่มจำเป็นต้องมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานของกลุ่มในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
- 4.4.3 การติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม กล่าวคือ บุคคลร่วมกลุ่มนั้นจะต้องมีการสื่อความหมายต่อกันและกัน เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
- 4.4.4 การร่วมมือประสานงานกันในกลุ่ม กล่าวคือ บุคคลในกลุ่มจำเป็นต้องมีการประสานงานกัน เพื่อให้งานของกลุ่มสำเร็จ
- 4.4.5 การมีผลประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ การจัดสรรผลตอบแทนซึ่งกลุ่มจะได้รับจากการทำงานร่วมกัน

การรวมกลุ่มใดที่ขาดปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งที่กล่าวมาแล้ว กล่าวได้ว่า การรวมกลุ่มนั้นไม่ใช่การรวมกลุ่มในลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่ม ถือว่าเป็นการรวมกลุ่มกันธรรมดา (ทศนา แคมมณี, 2528)

สรุปได้ว่า ความหมายของการทำงานกลุ่ม คือ การที่กลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่ส่วนใหญ่มักจะมีความรู้ความสามารถ สติปัญญา ระดับความสนใจใกล้เคียงกัน มีความเข้าใจกัน และมีความรู้สึก เป็นพวกเดียวกัน เข้ามาร่วมกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และทุกคนในกลุ่มมีบทบาทในการช่วยดำเนินงานของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารและประสานงานกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตาม เป้าหมาย เพื่อประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ทั้งนี้การทำงานกลุ่มจึงมีลักษณะของการปฏิบัติร่วมกันตั้งแต่การตั้งเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ การรับรู้และเข้าใจเป้าหมาย การดำเนินงาน การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน ตลอดจนการจัดสรรผลตอบแทนหรือการมีผลประโยชน์ในการทำงาน หากกลุ่มขาดการปฏิบัติร่วมกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่งแล้วถือว่ากลุ่มนั้นเป็นกลุ่มที่ เข้ามารวมกันธรรมดา ไม่มีลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่มอย่างแท้จริง

4.5 กระบวนการและขั้นตอนในการทำงานกลุ่ม

จากความหมายและลักษณะของการทำงานกลุ่มที่กล่าวมา ทำให้มองเห็นได้ชัดว่า ในการทำงานกลุ่มนั้นจำเป็นต้องอย่างหนึ่งที่ผู้เข้ามาปฏิบัติงานร่วมกัน แต่ละคนทั้งหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่มต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของงาน ตลอดจนภาระหน้าที่และข้อตกลงต่าง ๆ ของกลุ่ม

อย่างชัดเจน มีความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกัน เพื่อให้กลุ่มก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในที่สุด ดังนั้น การทำงานกลุ่มจึงเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนในการปฏิบัติ ขั้นตอนสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้งานสำเร็จบรรลุจุดมุ่งหมาย คือการให้สมาชิกกลุ่มได้รับรู้ และเข้าใจจุดมุ่งหมายของงานซึ่งสมาชิกกลุ่มได้ร่วมกันตั้งขึ้นมา เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการทำงานและไม่วุ่นวายสับสน

ทศนา แคมมณี (2528) ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดถึงกระบวนการทำงานว่า คือ ขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินงาน ซึ่งพอสรุปได้ว่า กระบวนการที่จำเป็นในการทำงานเป็นกลุ่ม ควรประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๆ 4 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 4.5.1 การกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน งานขั้นแรกที่ผู้นำกลุ่มและสมาชิกพึงกระทำในการเริ่มงานร่วมกันคือ ผู้นำและสมาชิกควรจะได้ช่วยกันวางจุดมุ่งหมายในการทำงานให้ชัดเจนและตรวจสอบดูว่าทุกคนเข้าใจตรงกันก่อนลงมือปฏิบัติงาน
- 4.5.2 การวางแผน หมายถึง การคิดและตัดสินใจในปัจจุบันถึงสิ่งที่จะทำในอนาคตว่าจะทำอะไร จะทำอย่างไร มีทรัพยากรที่จำเป็นจะใช้ อะไรบ้าง เพื่อให้งานที่ต้องการจำทำบรรลุผลสำเร็จ การวางแผนงานเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นสำหรับกลุ่ม เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางให้กลุ่มเดินไปสู่เป้าหมายอย่างพร้อมเพรียงกัน ขั้นตอนที่จำเป็นในการวางแผนงานของกลุ่มโดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่
  - 4.5.2.1 การแสวงหาและรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น
  - 4.5.2.2 การวางจุดมุ่งหมายในการทำงาน
  - 4.5.2.3 การหาวิธีการและกำหนดขั้นตอนในการทำงาน
  - 4.5.2.4 การกำหนดแผนการปฏิบัติ
  - 4.5.2.5 การแบ่งงานและมอบหมายงาน
  - 4.5.2.6 การเตรียมการ เรื่องการประสานงาน
  - 4.5.2.7 การกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า

- 4.5.3 การปฏิบัติงานตามแผน ในขั้นนี้สมาชิกแต่ละคนของกลุ่มลงมือทำงานตามหน้าที่รับผิดชอบของตน รวมทั้งการดูแลให้งาน เป็นไปตามแผนที่ตกลงกันไว้ ซึ่งประกอบด้วย
- 4.5.3.1 การติดตามงาน เพื่อให้ทราบว่างานใดดำเนินไปแล้ว เพียงใด เป็นไปตามแผนหรือไม่
  - 4.5.3.2 การจูงใจให้ผู้ร่วมงานมีกำลังใจทำงาน สร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นในการทำงาน
  - 4.5.3.3 การให้คำปรึกษา
  - 4.5.3.4 การเสริมสร้างความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงาน เป็นเรื่อง ที่กลุ่ม/หัวหน้ากลุ่มควรดูแลสนับสนุนในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
  - 4.5.3.5 การประสานงาน ได้แก่ การทำหน้าที่ประสานงานฝ่ายต่าง ๆ ให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
- 4.5.4 การประเมินผลและปรับปรุงงาน การประเมินผลงาน เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทำงานเป็นกลุ่ม เพราะจะช่วยให้กลุ่มได้ทราบว่าการทำงานบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เพียงใดและจะทำให้ได้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป การประเมินผลงาน มีประเด็นสำคัญควรพิจารณา คือ
- 4.5.4.1 ควรประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของงานและ เพื่อเก็บข้อมูลที่จะช่วยให้สามารถปรับปรุงงานได้และควรประเมินผลหลังจากการดำเนินงานเสร็จสิ้นตามแผน เพื่อตรวจสอบดูการทำงานของกลุ่มบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด
  - 4.5.4.2 ควรประเมินผลงานว่าผลงาน เป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ เพียงใด และควรประเมินกระบวนการหรือวิธีการทำงานของกลุ่มว่าเหมาะสม เพียงใดช่วยให้ได้ผลงานที่ดี หรือไม่ และเป็นวิธีการที่ผู้ร่วมงานพอใจเพียงใด ควรประเมินผู้ร่วมกลุ่มและประเมินตนเองว่าปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบดี เพียงใด

มีปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่ ปัญหาเกิดจากใคร เหตุใดจึงเกิดขึ้น การประเมินนี้รวมถึงวิธีการทำงานของแต่ละคน การประเมินตนเองใช้ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มมาประกอบการพิจารณาปรับปรุงตนเอง

4.5.4.3 การประเมินผลงานควรมีเกณฑ์ที่ชัดเจน เป็นหลักในการประเมินและควรประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เป็นหลัก

ขั้นตอนกระบวนการทำงานกลุ่มที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนนั้น กรมวิชาการ(2532) ได้ กำหนดขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนด เป้าหมายของงานร่วมกัน
2. กำหนดงานและลำดับขั้นตอนร่วมกัน
3. แบ่งงานตามความสามารถของคน เพื่อผลสำเร็จของงาน
4. ลงมือปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างรับผิดชอบ
5. รับฟังคำชี้แนะและการวิจารณ์จากผู้อื่น เพื่อปรับปรุงงาน
6. ซินชมในผลงานร่วมกัน

เมื่อพิจารณาความหมาย ลักษณะ กระบวนการและขั้นตอนการทำงานกลุ่มในหลาย ๆ แนวคิดแล้ว พอจะสรุปได้ว่า สิ่งที่สำคัญและขาดไม่ได้ในกระบวนการทำงานกลุ่ม ได้แก่

1. การตั้งจุดมุ่งหมายร่วมกัน ตลอดจนรับรู้และ เข้าใจจุดมุ่งหมายนั้น
2. การวางแผนร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย การอภิปรายและการตัดสินใจร่วมกัน
3. การลงมือปฏิบัติงานหรือดำเนินการร่วมกันตามแผนที่ตกลงกันไว้
4. การตรวจสอบประเมินผลและปรับปรุงงาน

4.6 ทักษะการทำงานกลุ่มที่จำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

ทักษะการทำงานกลุ่มไม่ใช่ เป็นสิ่งที่บุคคลมีมาแต่กำเนิด แต่ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญที่จะสามารถปฏิบัติได้อย่างแคล่วคล่องถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ (ทิสนา แชมมณี และคณะ, 2528)การทำงานกลุ่มจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับทักษะต่าง ๆ ในการทำงานกลุ่ม ถ้าหากสมาชิกกลุ่มได้ เรียนรู้และฝึกฝนทักษะต่าง ๆ จนชำนาญก็จะสามารถพัฒนาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของตนเองได้ ซึ่งจะส่งผลให้งานของกลุ่มประสบผลสำเร็จมากกว่าล้มเหลว

เดวิด จอห์นสัน และแฟรงค์ จอห์นสัน (Johnson & Johnson, 1982) ได้สรุปลำดับขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อให้มีทักษะ ดังนี้

1. ทำความเข้าใจคุณค่าและความสำคัญของทักษะ
2. ทำความเข้าใจทักษะและวิธีฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดทักษะนั้น ๆ
3. ศึกษาสถานการณ์ที่เหมาะสมต่อการฝึกทักษะอาจจะฝึกทักษะนั้น เป็นประจำทุกวันจนแน่ใจว่ามีทักษะ
4. เปิดโอกาสให้ผู้อื่นวิพากษ์วิจารณ์ข้อดีและข้อบกพร่อง
5. หมั่นฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ
6. ให้ผู้ใกล้ชิด เป็นผู้ให้กำลังใจ เพื่อจะได้ฝึกปฏิบัติต่อไปจนเกิดทักษะ
7. หมั่นฝึกปฏิบัติทักษะนั้นจนชำนาญอย่างแท้จริง

ทักษะการทำงานกลุ่มที่จำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มได้แก่ ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการตั้งใจ ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการประเมินผลการทำงานกลุ่ม (ชันตรา ไฮเบลล์ และคณะ, 1979 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณีและคณะ, 2528) ส่วนทักษะที่บุคคลควรฝึกปฏิบัติจนเป็นความชำนาญ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการวางแผนการทำงาน ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะทางสังคม (เดวิด จอห์นสันและคณะ, 1982 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณีและคณะ, 2528)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มหรือการทำงานเป็นกลุ่มนั้นจำเป็นต้องฝึกให้สมาชิกของกลุ่มมีทักษะต่อไปนี้ เป็นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้ากลุ่ม หรือสมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ก็ตาม ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานเป็นกลุ่มที่ ทิศนา แคมมณี และคณะ กล่าวไว้ 8 ประการได้แก่

1. ทักษะการวางแผนงาน ทั้งผู้นำและสมาชิกต้องร่วมกันวางแผนภายใต้การนำ และควบคุมของผู้นำกลุ่ม เป็นขั้นตอนดังนี้
  - 1.1 กำหนดจุดประสงค์ของงานหรือกิจกรรมในกลุ่ม ซึ่งต้องเป็นจุดประสงค์ที่ดี คือ มีความชัดเจน สามารถปฏิบัติได้ และสามารถสังเกตเห็นผลได้
  - 1.2 จัดทำเค้าโครงหรือโครงสร้างของงานอย่างคร่าว ๆ
  - 1.3 กำหนดวิธีการทำงานที่สมาชิกทุกคนรับทราบ
  - 1.4 มีการมอบหมายงานให้สมาชิกทุกคน

1.5 กำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบการทำงาน

1.6 กำหนดแนวทางกว้าง ๆ ในการประเมินผล

2. ทักษะการสื่อความหมาย การสื่อความหมายที่มีสมบุรณ์มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ผู้พูด ผู้ฟังและสื่อ ดังนั้นสมาชิกทุกคนจึงต้องมีทักษะที่สำคัญ คือ ทักษะการพูด ทักษะการฟัง ทักษะการเขียนและทักษะการอ่าน สำหรับทักษะการพูดและการฟังนั้นสำคัญและจำเป็นมากในการทำงานกลุ่ม ไม่ว่าจะ เป็นการปฏิบัติงานหรือทำกิจกรรมใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอภิปรายนั้น สมาชิกจำเป็นต้องใช้อย่างมาก และตลอดเวลาเพราะการอภิปรายมัก เป็นกระบวนการ เน้น เรื่อง การพูด การฟัง เพื่อให้หาข้อสรุปที่ถูกต้องและเหมาะสม

ทักษะการพูดที่ดีของสมาชิกกลุ่ม ต้องสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของกลุ่มใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน มีลำดับขั้นตอนที่ให้ผู้ฟัง เข้าใจได้ง่าย การพูดต้องคำนึงถึงวัยพื้นฐาน ประสบการณ์ของผู้ฟังและ เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ซักถามจนมีความ เข้าใจตรงกัน

ทักษะการฟังที่ดีของสมาชิกกลุ่ม คือ ต้องมีสมาธิในการฟัง มีความตั้งใจ สนใจและ สามารถจับใจความทุกประเด็นทุกตอนได้โดยไม่มี ีเคราะห์ ประเมินผลจนกว่ารับฟังข้อความจนจบ และการซักถาม- เพื่อให้ เข้าใจตรงกันกับผู้พูด

ทักษะการเขียนของสมาชิก เป็นทักษะที่สำคัญ ผู้ทำหน้าที่ เป็นหัวหน้ากลุ่มและ เลขานุการกลุ่ม ต้องสามารถสรุปประเด็นได้ชัดเจน รัดกุม และ เข้าใจง่ายแต่ได้ความครบบริบูรณ์

3. ทักษะการจูงใจ ระหว่างมีการทำงานหรืออภิปรายกลุ่มบรรยากาศของการทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญ เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ยอมรับซึ่งกันและกัน กล่าวชมเชย และดีเพื่อก่อให้เกิดแก่กันและกัน สิ่งเหล่านี้ล้วน เป็นแรงจูงใจในการร่วมกันทำงาน สมาชิกทุกคนควรมีทักษะ การจูงใจอื่น ๆ ได้แก่การใช้คำพูดและท่าทางอย่างนุ่มนวล การพูดด้วยหลักการและ เหตุผลไม่ใช่ การบังคับข่มขู่มีความจริงใจต่อกัน ตลอดจนรู้ลักษณะการให้คำติชมที่ เหมาะสมถูกต้องแก่กันและกัน

4. ทักษะการตัดสินใจ กระบวนการตัดสินใจเป็นทักษะสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย แจกนิส และแมนส์ (Janis and Mann อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2528) ได้สรุปกระบวนการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ เน้น 7 ชั้น ดังนี้

1. พยายามศึกษา เรื่องที่จะตัดสินใจในที่ที่สามารถ เป็นไปได้อย่างละเอียดและรอบคอบ
2. พยายามสำรวจ เป้าหมายและคุณค่าที่เกิดจากการตัดสินใจ เรื่องนั้น ๆ

3. พยายามชั่งน้ำหนักระหว่างคุณค่าและข้อเสียดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้น เมื่อมีการตัดสินใจ เลือก เรื่องใด เรื่องหนึ่ง
4. พยายามค้นคว้าเรื่องราวข้อมูลใหม่ที่เกี่ยวข้องกับ เพื่อให้ ประเมินผลของการเลือก
5. พยายามทำความเข้าใจอย่างถูกต้อง เกี่ยวกับข้อมูลใหม่ที่ได้มา เพื่อสามารถตัดสินใจ
6. สืบหาข้อดี ข้อบกพร่อง เป็นครั้งสุดท้ายก่อนทำการตัดสินใจ
7. จัดทำรายละเอียดสำหรับการนำ เรื่องที่ได้รับการตัดสินใจไปใช้ และให้ความสนใจเป็นพิเศษในการวางแผนการทำงาน เพราะอาจมีข้อเสียต่าง ๆ มากมายเกิดขึ้นก็ได้

5. ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทิศนา แคมมณี (2528) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งว่า หมายถึง สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในตัวเอง เมื่อบุคคลจำเป็นต้องตัดสินใจเลือกระหว่างสิ่งที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันหรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ระหว่างบุคคล เมื่อมีความคิดเห็นหรือความต้องการแตกต่างกัน โดยที่คู่กรณีไม่สามารถจะตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติอันเป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่ายได้

ในที่นี้จะกล่าวถึง เฉพาะความขัดแย้งระหว่างบุคคลซึ่งมีสาเหตุเกิดจากวิธีการคิดที่แตกต่างกัน ความคิดเห็นแตกต่างกัน การรับรู้ต่างกัน ค่านิยมต่างกัน ความมีอคติต่อกัน ผลประโยชน์ขัดกัน เป็นต้น (ทิศนา แคมมณี และคณะ, 2528) นอกจากนี้ยังได้เสนอวิธีการพื้นฐานของการแก้ปัญหาความขัดแย้งไว้ 3 วิธี คือ

5.1 ยุทธวิธีแบบแพ้-ชนะ การแก้ปัญหาแบบนี้มักจะยุติตรงที่ว่าฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะอีกฝ่ายหนึ่งแพ้ ส่วนดีของวิธีนี้คือผู้ชนะจะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ การตัดสินใจเป็นไปอย่างเด็ดขาด ไม่ยืดเยื้อ ถ้าคู่กรณียอมรับ ข้อเสียคือ ถ้าผู้แพ้ไม่ยอมรับจะเกิดความรู้สึกไม่พอใจ ชิงชัง หรือถึงกับเคียดแค้น

5.2 ยุทธวิธีแบบแพ้-แพ้ การแก้ปัญหาแบบนี้คือการทำที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ได้ตามที่ต้องการ มักจะใช้วิธีฮอมน้อมกันหรืออาจหาคนกลางช่วยตัดสินใจ ซึ่งอาจออกมาเป็นแบบแพ้-แพ้ หรือ แพ้-ชนะ ก็ได้

5.3 ยุทธวิธีแบบชนะ-ชนะ คือการที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้ตามที่ตนเองต้องการ โดยวิธีร่วมมือกันแก้ปัญหา และพยายามหาวิธีการที่จะสามารถช่วยให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุสำเร็จ ไม่มีฝ่ายใดแพ้ ฝ่ายใดชนะ

6. ทักษะการแก้ปัญหา เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการรวมกันแก้ปัญหาเป็นกลุ่มนั้นต้องประสบความสำเร็จมากกว่าการแก้ปัญหาเพียงคนเดียว วิธีการแก้มีหลายแนวหลายทาง แต่การแก้ปัญหานั้นต้องอาศัยวิธีการที่มีระบบระเบียบดังนี้

วิธีการแก้ปัญหของ จอห์น ดีวอี้ (John Dewey's Method) ซึ่งพามาเลท และ โจแอนน์ แวนเตอร์มาร์ค (Leth and Vandermark) เรียกว่าวิธีคิดแบบการสร้าง (Constructive Thinking) ประกอบด้วย

1. กำหนดขอบเขตของปัญหาให้แน่นอน
2. วิเคราะห์ปัญหา
3. ตั้งสมมติฐานอย่างมีหลักการและเหตุผล
4. ระดมสมองอย่างมีหลักการและเหตุผล
5. ตัดสินใจนำคำตอบนั้นไปใช้ในการทำงาน

คูซนีย์ แก้วกำเนิด (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา) กล่าวถึงการแก้ปัญหาคือ การแก้ปัญหายังมีระบบ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. ให้โอกาสนักเรียนแก้ปัญหาหลาย ๆ ทาง มองปัญหาในมุมต่าง ๆ กัน ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
2. ให้รู้จักการแก้ปัญหาย่างฉลาด คือ นึกถึงผลดีและผลเสียของทางเลือก แต่ละทางแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน แล้วจึงตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดหรือเสียประโยชน์น้อยที่สุดต่อส่วนรวม
3. มีเกณฑ์ในการเลือก ควรถือผลประโยชน์โดยยึดถือส่วนรวมเป็นสำคัญ แล้วจึงตัดสินใจ

ส่วน สมบูรณ์ ศาลยาฮิวิน (2525) กล่าวว่า การแก้ปัญหาคือเป็นไปตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การตระหนักในปัญหา(การสำรวจปัญหา การจัดหมวดหมู่ ลำดับความสำคัญของปัญหาและจำแนกปัญหาที่จะต้องแก้ไขก่อนหลัง

2. การแสวงหาวิธีการหรือแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหา(การรวบรวมข้อมูล)
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การสรุปตัดสินใจเลือกวิธีการที่ดีที่สุด
5. การนำไปปฏิบัติและตรวจสอบ

การแก้ปัญหาตามความคิดเห็นของสมพงษ์ จิตระดับ (2527) หมายถึง กระบวนการคิด
 ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็นด้วย ซึ่งมีขั้นตอนคล้ายกับขั้นตอนของ สมบูรณ์ ศาลาชีวิต แต่เน้นการ
 ปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การใช้ชีวิตและสังคมมีขั้นตอนดังนี้

1. การให้ข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ในรูปของการจัด
 กิจกรรมการสอน ลือต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลมากที่สุด
2. การวิเคราะห์และสร้างความคิด เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความคิด
 เป็นของตนเอง รู้จักการจัดอันดับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความคิด
 ของตน
3. การตัดสินใจและการให้เหตุผล เป็นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของ
 นักเรียนแต่ละคน การทำงานร่วมกัน การประชุมเพื่อตัดสินใจและหาข้อสรุป
4. การสรุปและประยุกต์ใช้ เป็นการหาข้อสรุปแนวคิด สาระของสิ่งที่เรียนรู้
 ร่วมกัน นำผลอภิปรายย่อมาเสนอร่วมกัน แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม
 หาแนวทางและข้อ เสนอแนะที่นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้
5. การเสริมแรงและติดตามผล ครูควรสังเกต ติดตามและรู้จักวิธีการเสริมแรง
 ในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม เทคนิควิธีการที่ถูกต้อง

J

จากแนวคิดในการแก้ปัญหาดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้ที่จะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมี
 ประสิทธิภาพนั้น จะต้องรู้และเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ มีการรวบรวมความรู้ ข้อมูล ข้อเท็จจริง
 หลักการต่าง ๆ เพื่อประกอบการวางแผนแนวทางการแก้ปัญหาแล้วประเมินแนวทางการแก้ปัญหา
 ที่วางไว้ก่อนตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด และประเมินผลการแก้ปัญหานั้น ๆ

7. ทักษะการประเมินผลการทำงานกลุ่มการประเมินผลงานนั้น พิจารณาได้ทั้งคุณภาพ
 ของงานที่ปรากฏและคุณภาพของผู้ร่วมงาน ซึ่งทั้งสองส่วนนี้มีอิทธิพลต่อกัน ถ้าผู้ร่วมงานคุณภาพดี
 จะได้งานมีคุณภาพดี ถ้าผู้ร่วมงานไม่ดีก็จะส่งผลต่อคุณภาพของงานให้ไม่ดี

หลักการประเมินผลผู้ร่วมงาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยของสมาชิกกำจัดข้อบกพร่องออกมีหลักการ วัตถุประสงค์และความจริงใจกัน วิจารณ์ทั้งข้อดีข้อเสียของกัน สำหรับผู้ถูกประเมินต้องเข้าใจคำวิจารณ์อย่างชัดเจน รักษาข้อดีไว้และพร้อมที่จะพัฒนาข้อบกพร่อง หลักการประเมินผลงาน มีดังนี้

1. พิจารณาดูว่าผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์เพียงใดหรือไม่อย่างไร
2. งานที่ได้นั้นมีคุณภาพดีพอหรือยัง ถ้าพบข้อบกพร่องควรรีบแก้ไข

8. ทักษะการนำเสนอผลงาน การนำเสนอผลงานเป็นขั้นตอนสุดท้าย เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ไปยังผู้ฟัง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและกรรมวิธีที่สามารถโน้มน้าวผู้ฟังให้เข้าใจอย่างชัดเจนและรวดเร็ว ผู้เสนอผลงานอาจเป็นผู้นำกลุ่มสมาชิกในกลุ่มหรือทั้งสองฝ่าย โดยมีทักษะที่จำเป็น 2 ประการ

1. ทักษะการเร้าความสนใจ เป็นการเร้าความสนใจผู้ฟังโดยใช้ท่าทางประกอบการพูด เช่น การเคลื่อนไหวร่างกายการใช้ศรีษะ ผงกศรีษะ เมื่อยอมรับ สันศรีษะ เมื่อต้องการปฏิเสธ ตลอดจนการทรงตัวของผู้เสนอรายงานอย่างพอเหมาะ
2. ทักษะลีลาการพูด หมายถึงการใช้น้ำเสียง ต้องมีหนัก เบา เสียงสูง เสียงต่ำ เสียงดัง พูดเร็วพูดช้าโดยมีจังหวะในการพูด มีการเน้นคำพูดที่ต้องการให้ผู้ฟังสนใจเป็นพิเศษ เช่น การพูดเสียงดัง หนักแน่นหรือกล่าวซ้ำและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ภาษาที่พูด ต้องชัดเจน รัดกุม เข้าใจง่ายและมีลำดับขั้นตอน

4.7 หลักการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

ทิสนา แคมมณี (2522) ได้กล่าวว่า เป็นการสอนที่เน้นหรือให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องพฤติกรรมของคนที่มีผลตกกระทบต่อกันและกัน โดยครูผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการ เรียนรู้ของกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

- 4.7.1 หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ซึ่งเน้นให้ครูพยายามที่จัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียน และเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

- 4.7.2 หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มากซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น
- 4.7.3 หลักการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเอง เป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง
- 4.7.4 หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบนั้น ๆ ดังนั้นครูจึงควรพยายามเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย ไม่ใช่มุ่งแต่ที่คำตอบอย่างเดียว
- 4.7.5 หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น ครูจึงพยายามจัดการกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

นอกจากหลักการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวแล้ว ทิศนา ขัมมณี (2528) ยังได้กล่าวไว้ว่า การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มนั้น ไม่ได้หมายความว่า "การสอนแบบแบ่งกลุ่ม" ที่มีลักษณะ เป็นเพียงการแบ่งกลุ่มผู้เรียนแล้วปล่อยให้นักเรียนทำงานกันไป เสร็จแล้วนำผลงานมาประเมินเท่านั้น แต่หมายถึงการสอนที่

1. ครูให้ความรู้และแนวทางแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และวิธีการที่ผู้เรียนจะทำและใช้ในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ
2. ครูฝึกให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรม/ปฏิบัติ ในการรวมกลุ่มและการทำงานกลุ่มอย่างถูกต้องเหมาะสม
3. ครูฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มและแก้ปัญหาของกลุ่มได้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่อไปนี้ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นการทำกิจกรรมกลุ่ม ไปใช้ในลักษณะการให้นักเรียนได้มีกิจกรรมในการเรียนและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงเป็นงานวิจัยเชิงทดลอง เพื่อเปรียบเทียบผลการสอนระหว่างวิธีสอนด้วยการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหาหรือแบบซินดิเคท (Syndicate Method) กับการสอนตามคู่มือครูและวิธีสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติเป็นส่วนใหญ่ ดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหาหรือการสอนแบบซินดิเคท

พิลลิตี พิระภิญโญ (2527) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนเรื่อง ประชากรศึกษาและการวางแผนครอบครัว ที่สอนด้วยการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา และวิธีสอนแบบบรรยาย ของนักศึกษาวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2527 พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิด และความจำ ดีกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบบรรยาย

สุวรรณ สุวรรณเวช (2526) พิชาย สำอางศรี (2527) อำพร กาทอง (2529) ผาณิต เพชรจำรัส (2529) และ ไชยรัตน์ ปราณี (2531) ได้ทำวิจัยเปรียบเทียบวิธีสอนแบบซินดิเคทกับสอนตามคู่มือครูได้ผลการวิจัยสอดคล้องกันคือนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบซินดิเคทมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู แต่ผลการวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมชาย สิงห์พันธุ์ (2527) ซึ่งพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบซินดิเคท กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านความมีวินัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบซินดิเคท ความมีวินัย สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เยาวพา เศษะคุปต์(2517) ทำการวิจัยเรื่อง ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา โดยสร้างบทเรียนไปทดลองสอนนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4,5 และ 6 ผลปรากฏว่าสามารถประยุกต์ทฤษฎีไปใช้กับผู้เรียนที่อายุและความสามารถแตกต่างกันได้จริง และพบว่า การเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้รับการฝึกทักษะและ เป็นการปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยม ตลอดจนส่งเสริมด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

ภัทมา เทพอักษรพงศ์(2517) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสอนอ่านเอาเรื่องภาษาอังกฤษ ด้วยกระบวนการกลุ่ม ผลปรากฏว่าสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีแปล และวิธีกระบวนการกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน แต่ผลจากการสำรวจทัศนคติในการเรียนของนักเรียน ปรากฏว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนด้วยกระบวนการกลุ่ม

ฉันทนา ภาคบงกช (2517) ได้ทำการวิจัย เรื่องการสอนสังคัมศึกษา หน่วยวันสำคัญของชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการทางมนุษยสัมพันธ์ และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีทัศนคติในทางที่ดีขึ้นและปรากฏว่าทัศนคติของนักเรียนพัฒนาขึ้นทั้งสองกลุ่ม

การวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้น ยังมีผู้ได้ทำการวิจัยไว้อีกหลายคน เป็นต้นว่า เสริมลลริ เมนะเสวต(2520) ทำการวิจัย เรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาหลักการสอน หน่วยโรงเรียนประถมศึกษา" โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีสอนแบบธรรมดาคา มณฑา ชงอินเนตร (2521) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาเรขาคณิต โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และวิธีการสอนแบบธรรมดาคา" การวิจัยเหล่านี้ล้วนแต่ได้ผลสรุปที่คล้ายคลึงกัน คือ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านทักษะ และมีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้ในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี การเรียนเป็นไปอย่างสนุกสนาน

นิตยา ปานทิพย์ (2527) ได้ทดลองสอนอ่านภาษาไทย โดยการใช้แบบฝึกเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตพิตรพิมุข หุ่นมหาเขม พบว่า นักศึกษาที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเป็นกลุ่มมีความสามารถในการอ่าน และมีความตั้งใจเรียนสูงกว่านักศึกษาที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเป็นรายบุคคล

นอกจากนี้ บงกชพันธ์ ทองงาม (2533) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาษาโลโก้ เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม" ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาษาโลโก้ เป็นกลุ่มสูงกว่านักเรียนที่เรียนรายบุคคล

5.3 งานวิจัยต่างประเทศ

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศนั้นยังไม่พบว่าม้งงานวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา(Syndicate Method) แต่พบว่ามีการทำวิจัยเกี่ยวกับการสอน โดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งมีลักษณะการเรียนการสอนคล้ายกับวิธีสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา คือ จัดกลุ่มย่อยเพื่อให้นักเรียนทำงานร่วมกัน ตัวอย่างงานวิจัยมีดังตัวอย่างต่อไปนี้

สเปรงเกอร์ (Sprengrer, 1973) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเรียนภาษาต่างประเทศ โดยใช้กิจกรรมกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 กับปีที่ 2 ที่เรียนภาษาเยอรมันในไต้หวัน โดยการแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อย ผลปรากฏว่ากิจกรรมกลุ่มย่อยช่วยให้นักศึกษาทุกคนได้รับความรู้อย่างมาก ทำให้เกิดความสนใจ ทำให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้เรียนรู้คุณค่าทางสังคมเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน การมีชีวิตร่วมกัน ช่วยกันแก้ปัญหาความผิดพลาดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มและมีการพัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารอย่างมาก

เล็กซ์ (Lex, 1973) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของนักศึกษา ด้วยวิธีการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบเก่า ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาจิตใจด้านศาสนาของผู้เรียนทั้งสองกลุ่มหลังการสอน ไม่แตกต่างกัน แต่จากการรายงานของกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์พบว่า นักศึกษารู้สึกพอใจต่อประสบการณ์ที่ได้รับ และทุกคนยินดีร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และอยากเรียนแบบกลุ่มสัมพันธ์อีกต่อไป

เวบบ์ (Webb, 1981) ได้วิเคราะห์กิจกรรมกลุ่มในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ม.5 โดยแบ่งกลุ่มแก้ปัญหาซึ่งมีนักเรียน 4 คน กับนักเรียนแก้ปัญหาคนเดียวตามลำพัง เวบบ์พบว่า เด็กคนที่มีความตั้งใจในการแก้ปัญหาจะแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เด็กที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาจะหาวิธีแก้ปัญหาไม่ได้ เขาพบว่า คนที่กระตือรือร้นในการแก้ปัญหา รับผิดชอบของตัวเองในกลุ่ม สามารถแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

สลาวิน (Slavin, 1989-1990) ได้ทำการวิจัยกับนักเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และศึกษานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ ผลการศึกษาล้วนแสดงให้เห็นว่าการเรียนแบบร่วมมือสามารถช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผลการวิจัยของเดวิดสัน (Davidson, 1985 quoted in Slavin, 1989-1990) พบว่า นักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์แบบร่วมมือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คณิตศาสตร์ และมีความสามารถในการแก้ปัญหา

คณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนทั้งชั้น และงานวิจัยของ จอห์นสัน และคณะ (Johnson and others. 1979,1980,1981 อ้างถึงในจิราภรณ์ ศิริทวี, 2532) พบว่า นักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์แบบร่วมมือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบรายบุคคลและแบบแข่งขัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดสรุปได้ว่าการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เน้นกระบวนการกลุ่ม การนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดีขึ้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิธีสอนที่เน้นกระบวนการกลุ่ม ซึ่งยังไม่แพร่หลายในระดับประถมศึกษา คือการสอนแบบกลุ่มแก้ปัญหา ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมโนทัศน์ในการทำงานกลุ่ม เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม และ การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร